

Ri nabey wuj ri xutz'ibaj ri apóstol San Pablo chique ri kach'alal ri yec'o pa Corinto

Yare' ri nabey wuj ri xutek ri apóstol San Pablo chique ri kach'alal ri yec'o pa tinamit Corinto.

Re wuj re' tz'iban riche (rixin) chi niquichojmirisaj quic'aslen ri kach'alal ri yec'o chupan ri nimalaj tinamit ri'. Y chupan c'a ri tinamit ri' sibilaj q'uiy ruwech etzelal ri yebanatej, y ri' xuben c'a chique ri kach'alal chi xyacatej ruc'ayewal chiquicojol.

Chupan ri tanaj 1 mocaj 1 y napon c'a pa mocaj 9, ri Pablo nuya' rutzil quiwech y nimatioxin chare ri Dios ruma riye' quic'ulun chic ri rutzil ri Dios.

Chupan ri tanaj 1 mocaj 10 y napon c'a pa mocaj 21 chare ri tanaj 4, ri Pablo nichapon chique ruma chi ma junan ta quiwech quibanon.

Chupan ri tanaj 5 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 7, ri Pablo nubij chique chi ma utz ta chi ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' niquicanola' qui' chi yemacun. Y nubij chuka' chi ri kach'alal ma utz ta chi yebe chiquiwech ri k'atbel tak tzij riche (rixin) chi niquichojmirisaj jun oyowal ri niyacatej chiquicojol ka riye'. Chuka' yerupixabaj chrij ri achique chi c'aslen ri utz chi niquic'uaj ri ye c'ulan chic y ri nicajo' chi yec'ule'.

Chupan ri tanaj 8 y napon c'a pa mocaj 1 chare ri tanaj 11, ri Pablo yerupixabaj ri kach'alal ruma chi riye' xa c'a ye sachnek na riq'ui ri yequibanala' chupan ri c'ac'ac' c'aslen ri ruya'on ri Dios chique.

Chupan ri tanaj 11 mocaj 2 y napon c'a pa ruq'uisbel chare ri tanaj 14, ri Pablo nuk'alajsaj chiquiwech chi jalajoj rubanic ri samaj ri nuya' ri Lok'olaj Espíritu chique. Nubij chuka' ri achique rubanic niquiben chi niquinatabej rucamic ri Ajaf Jesús. Y pa tanaj 13 nubij chique ri achique rubanic ri ajowabel, y achique nikaben riyoj chi nic'oje' ri ajowabel riche (rixin) ri Dios chkacojol.

Chupan ri tanaj 15, ri Pablo nuk'alajsaj chiquiwech chi ri Kajaf Jesucristo can kitzij wi chi xc'astej chiquicojol ri caminaki'. Y queri' chuka' konojel ri kaniman y kacukuban chic kac'u'x riq'ui ri Jesús, can xkojc'astej chuka' el achi'el xc'astej Riya' chiquicojol ri caminaki'.

Y chupan ri tanaj 16 ri Pablo nubij chique ri achique niquiben riche (rixin) chi yecowin yequito' ri kach'alal ri yec'o pa Judea. Y nubij chuka' chi riya' ruch'obon chi napon quiq'ui riye'.

Ri San Pablo nutek el rutzil quiwech ri kach'alal

¹ Riyin ri Pablo, yin jun ru'apóstol ri Jesucristo; y ya ri Dios ri xisiq'uin (xinoyon) riche (rixin) chi xinoc apóstol, ruma queri' ri nrajo' Riya'. Riyin wachibil c'a ri kach'alal Sóstenes,* ² tek ntz'ibaj el re wuj re' chiwe riyix, ri can yix ru'iglesia ri Dios ri yixc'o pa tinamit Corinto; ri can ch'ajch'ojsan chic ri ic'aslen ruma ri Cristo Jesús. Riyix wach'alal xixsiq'uix (xixoyox) ruma ri Dios riche (rixin) chi xixoc lok'olaj tak ralc'ual, achi'el xuben quiq'ui quinojel ri niquiya' ruk'ij ri Kajaf Jesucristo pa nic'aj chic tinamit. Can ya c'a ri Jesucristo ri Kajaf konojel riyoj ri kaniman chic. ³ Y ya ta c'a ri utzil y ri uxlanibel c'u'x ri

---

* 1:1 Hch. 18.17.

nuya' ri Katata' Dios y ri Ajaf Jesucristo ri xtic'oje' pa tak iwánima chi'iwonojel.

Ri Pablo numatioxij chare ri Dios ri utzil ri quic'ulun ri kach'alal ri yec'o pa Corinto

⁴ Riyin can ma yitane' ta c'a chi nmatioxij chare ri Dios iwuma riyix; ruma ri rutzil ri ruya'on chiwe. Xaxu (xaxe wi) c'a ruma ri Cristo Jesús tek nic'ul ri utzil ri'. ⁵ Can ya wi c'a Riya' yayon ri achi'el jun nimalaj beyomel chiwe, ruma sibilaj q'uiy etamabel ri xic'ul riq'ui y xuben chiwe chi can jabel rubixic niben chare ri etamabel ri'. ⁶ Can achi'el wi ri xtziyox chiwe chi riyix can xtic'ul wi ri utzil ruma ri Cristo, can quec'ari' xbanatej; can queri' nik'alajin ri pa tak ic'aslen wacami. ⁷ Rumac'ari' wacami majun chic jun sipanic ri man ta yatajneq chiwe ruma ri Dios, ruma can yatajneq chiwe chi yixcowin niben ri rusamaj Riya' ri chicojol, y xa can xu (xe wi) chic c'a iwoyoben ri k'ij tek xtipe chic jun bey ri Kajaf Jesucristo. ⁸ Y ri Kajaf Jesucristo can xquixruto' wi[†] riche (rixin) chi cof yixc'oje' chupan ri ic'aslen, riche (rixin) chi man ta jun mac nilitej pa tak ic'aslen[‡] tek xtapon ri k'ij tek xtipe chic jun bey Riya'. ⁹ Ri Dios can choj wi y can yeruben wi ronojel ri ye rubin.[§] Rumari' can xquixruto' wi. Ya c'a Riya' ri xsiq'uin (xoyon) iwuche (iwixin) riche (rixin) chi junan iwech nuben chiwe riq'ui ri Kajaf Jesucristo ri Ruc'ajol.*

Tek ri Pablo nuchilabej chique ri kach'alal aj Corinto chi junan quiwech tiquibana'

¹⁰ Wach'alal, pa rubi' c'a ri Kajaf Jesucristo nc'utuj jun utzil chiwe, chi junan iwech tibana'. Ma quepe ta itzel tak ch'obonic pa tak iwánima riche (rixin) chi nijachala' iwi'. Xa junan ich'obonic y junan ina'oj tibana' chi'iwonojel.

† 1:8 2 Ts. 3.3. ‡ 1:8 1 Ts. 5.23. § 1:9 He. 10.23. * 1:9 1 Jn. 4.13.

¹¹ Ruma xtzijox ca chuwe cuma ri rufamilia ri ixok ri Cloé rubi', chi riyix wach'alal c'o oyowal chicojol. ¹² Riye' xquitzijoj c'a chuwe chi riyix xa majunan ta iwech ibanon, ruma yec'o chiwe riyix ri yebin chi ye riche (rixin) ri Pablo. Yec'o yebin chi ye riche (rixin) ri Apolos.† Yec'o yebin chi ye riche (rixin) ri Pedro.‡ Y yec'o ri niquibij chi ye riche (rixin) ri Cristo. ¹³ ¿Achique ruma nibij queri'? ¿La pa ca'i' oxil' cami elenak wi ri Cristo? ¿La yin cami riyin ri Pablo ri xicamisex chuwech cruz iwuma riyix? ¿O xixban cami bautizar pa nubi' riyin? Ma que ta ri'.§ ¹⁴ Y matiox nya' chare ri Dios chi ri chicojol riyix xaxu (xaxe wi) ri kach'alal Crispo* y ri kach'alal Gayo† ri xenben bautizar. ¹⁵ Riche (rixin) chi queri' majun xtibin ta chi pa nubi' riyin xban wi bautizar. ¹⁶ Chuka' xinben bautizar ri kach'alal Estéfanos‡ y ri rufamilia. Y ma ninatej ta chuwe wi yec'o nic'aj chic ri xenben bautizar. Xaxu (xaxe wi) ri' ri yenatej chuwe wacami. ¹⁷ Ri Cristo ma xirutek ta riche (rixin) chi yenben bautizar winek; Riya' xirutek riche (rixin) chi ntzijoj ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic. Y tek ntzijoj ri ch'abel ri', ma ncusaj ta c'a nima'k tak na'oj. Ruma nwajo' chi nik'alajin chiquiwech ri winek chi ya ri rucamic ri Cristo chuwech ri cruz ri c'o ruchuk'a' y ma ya ta ri nuch'abel riyin.

Ri runa'oj y ri ruchuk'a' ri Dios xk'alajin ruma ri Cristo

¹⁸ Y tek nitzijox ri camic ri xuk'axaj ri Cristo chuwech ri cruz, can nik'alajin wi chi c'o ruchuk'a'. Queri' ri nik'alajin chkawech riyoj ri yojcolotej. Yac'a ri winek ri xa quichapon bey chi ye'apon pa ruc'ayewal, chiquiwech riye' tek nitzijox chi ri Cristo xcom chuwech ri cruz, xa can

---

† 1:12 Hch. 18.24-28. ‡ 1:12 Jn. 1.42. § 1:13 Ef. 4.4-6. * 1:14 Hch. 18.8. † 1:14 Ro. 16.23. ‡ 1:16 1 Co. 16.15.

majun nic'atzin wi chique. ¹⁹ Y chiquij c'a riye', tz'ibatal wi ca chupan ruch'abel ri Dios, tek nubij c'a:

Riyin xtinben c'a chique ri winek ri sibilaj q'uiy quina'oj chuwech re ruwach'ulef chi yesach riq'ui ri quina'oj.

Can xtinben chi majun nic'atzin wi ri etamabel ri c'o quiq'ui.[§]

Queri' ri tz'ibatal ca.

²⁰ ¿Acuchi (achique) cami c'o wi ri c'o runa'oj? ¿Acuchi (achique) cami c'o wi ri aj tz'ib? ¿Acuchi (achique) cami c'o wi ri winek ri jabel rubixic niquben chare ri nima'k tak na'oj ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef? Majun. Ruma ri Dios rubanon chare ri na'oj ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef chi xa majun rejkalen.* ²¹ Ruma ri winek ri xa riq'ui re ruwach'ulef quicukuban wi quic'u'x ma xquetamaj ta ruwech ri Dios riq'ui ri quina'oj ka riye'. Yac'a ri Dios ruma can nim wi ri runa'oj c'o, rumari' xrajo' xerucol ri xqueniman riche (rixin), rumac'ari' xutek rutzijoxic ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic chique. Yec'a ri nic'aj chic, riye' xa majun xc'atzin wi chique.

²² Ruma ri wech aj Israel, riye' nicajo' chi ri Dios can ta nuben milagros chiquiwech riche (rixin) chi niquinimaj.† Y ri ma ye israelitas ta, xa ya ri nima'k tak na'oj ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef ri niquicanoj. ²³ Yac'a riyoj can ya ri Cristo ri xcamisex chuwech cruz ri nikatziyoj. Y ri' xa nuben c'a chique ri wech aj Israel chi niyacatej coyowal ruma ma utz ta niquic'axaj, y chiquiwech c'a ka ri ma ye israelitas ta xa majun nic'atzin wi.‡ ²⁴ Yac'a riyoj ri xojsiq'uix (xojoyox) ruma ri Dios riche (rixin) chi xojrucol, chi israelitas y chi ma israelitas ta, can ketaman wi chi

§ 1:19 Is. 29.14. * 1:20 Is. 44.24, 25. † 1:22 Mt. 12.38. ‡ 1:23 Is. 8.14.

riq'ui ri Cristo nikil wi ri runa'oj[§] y ri ruchuk'a'* ri Dios. ²⁵ Y can kitzij wi chi ri na'oj ri c'o riq'ui ri Dios sibilaj nim, ruma jun na'oj ri xa co'ol chuwech ri Dios, majun winek nik'i'o ta, astape' jun winek ri can q'uiy runa'oj c'o. Y queri' chuka' ri uchuk'a' ri xa co'ol chuwech ri Dios, majun winek nik'i'o ta, ruma más nim que chuwech ri uchuk'a' riche (rixin) ri winek.

²⁶ Titzu' ka iwi' riyix wach'alal ri xixsiq'uix (xixoyox) chuka' ruma ri Dios riche (rixin) chi xixcolotej. Xa ma ye q'uiy ta c'a chiwe riyix ri c'o quina'oj chiquiwech ri winek. Xa ma ye q'uiy ta c'a chiwe riyix ri c'o uchuk'a' pa quik'a'. Y xa ma ye q'uiy ta chuka' chiwe riyix ri can c'o quik'ij. ²⁷ Yac'a ri Dios xixrucha' riyix ri nibix chiwe chi majun ina'oj, riche (rixin) chi nuya' (nutzek) quiq'uix ri winek ri niquina' chi q'uiy ri quetaman. Ri Dios can xixrucha' wi riyix ri nibix chiwe chi majun iwuchuk'a', riche (rixin) chi nuya' (nutzek) quiq'uix ri winek ri niquina' chi can c'o q'uiy quichuk'a'. Queri' xuben ri Dios riche (rixin) chi nik'alajin chi ri uchuk'a' y ri na'oj ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef xa majun nic'atzin wi. ²⁸ Y riyix ri majun ik'ij y yixetzelex cuma ri winek ri xa riq'ui re ruwach'ulef quicukuban wi quic'u'x, riyix c'a ri' xixrucha' ri Dios. Y queri' chuka' riyix ri niban chiwe chi can majun iwejkalen, ri Dios xixrucha'. Queri' xuben ri Dios riche (rixin) chi nik'alajin chi ri can c'o quik'ij wawe' chuwech re ruwach'ulef, xa xuben chique chi majun quejkalen. ²⁹ Y queri' xuben ri Dios riche (rixin) chi majun c'a winek ri nicowin ta nunimirisaj ri' chuwech Riya'. ³⁰ Y can ya c'a ri Dios ri xbano chake riyoj chi xa jun chic kabanon riq'ui ri Cristo Jesús. Ri Dios can xuk'alajsaj c'a ri runa'oj chkaweche riyoj ruma ri Cristo. Can xuben

---

§ 1:24 Col. 2.3. * 1:24 Ef. 1.19, 20.

wi c'a chi ruma ri Cristo tek majun kamac yojtz'etetej† ruma ri Dios. Y ruma chuka' ri Cristo tek xch'ajch'ojsex ri kac'aslen y xojcolotej. ³¹ Rumac'ari' ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal ca, nubij: Wi c'o jun ri nrajo' nunimirisaj ri', más utz chi ya ri Ajaf tunimirisaj ruk'ij.‡ Queri' nubij ri tz'ibatal ca.

2

Ri Pablo can xu (xe) wi ri Jesucristo ri xcom chuwech cruz ri xutzijoj pa Corinto

¹ Y can queri' wi xinben riyin wach'alal, tek xinapon iwuq'ui. Ma riq'ui ta na'oj riche (rixin) re ruwach'ulef xintzijoj ri ruch'abel ri Dios chiwe, ni ma riq'ui ta chuka' ch'abel ri achi'el niquicusaj ri nima'k tak achi'a' ri q'uiy quetaman.* ² Ruma riyin can nbin wi pa wánima chi tek xquinapon iwuq'ui, majun xabachique ta c'a ri xtintzijoj chiwe, xa can xu (xe) wi ri Jesucristo, ri xcom chuwech cruz ri xtintzijoj chiwe.† ³ Y tek xic'oje' iwuq'ui,‡ xinna' chi nuyonil ka riyin ma yicowin ta nben ri rusamaj ri Dios chicojol. Y rumari' xinxibij wi' y hasta xibarbot (xibaybot). ⁴ Y tek xintzijoj ri ruch'abel ri Dios chiwe, can man c'a xincusaj ta na'oj quiche (quixin) ri winek, ni ma xincusaj ta chuka' ch'abel ri can janipe' na rubanic, xa can ya ri Lok'olaj Espíritu y ri ruchuk'a' ri Dios ri xto'o wuche (wixin).§ ⁵ Riche (rixin) chi queri' ri icukbel c'u'x cof nic'oje' chupan ri ruchuk'a'* ri Dios y ma chupan ta ri na'oj quiche (quixin) ri winek.

Ri nuk'alajsaj ri Lok'olaj Espíritu chkawech

---

† 1:30 1 Co. 6.11. ‡ 1:31 Jer. 9.23, 24; 2 Co. 10.17. * 2:1 2 Co. 11.6.
 † 2:2 Ga. 6.14; Fil. 3.8. ‡ 2:3 Hch. 18.1. § 2:4 2 P. 1.16. * 2:5 2 Co. 4.7.

⁶ Ma riq'ui wi ri', riyoj can c'o wi na'oj nikac'ut chiquiwech ri kach'alal ri can ye q'uiyinek chic chupan ri ruch'abel ri Dios. Ri na'oj ri nikac'ut riyoj ma riche (rixin) ta re ruwach'ulef, ni ma quiche (quixin) ta chuka' winek ri nima'k quik'ij chuwech re ruwach'ulef; ri xa napon jun k'ij tek xqueq'uis. ⁷ Yac'a ri na'oj ri nikac'ut riyoj chiquiwech ri kach'alal, can riche (rixin) wi ri Dios, na'oj ri majun bey can ta k'alajsan pe jabel. Xa ma can ta k'alaj rubixic banon pe chare. Pero c'a chupan re katiempo riyoj, xk'alajsex wi ri ruch'obon pe ri Dios chi nuben. Can c'a ma jane c'o ta re ruwach'ulef tek ri Dios xuch'ob yan chi xtuben chake chi xtic'oje' kak'ij kac'ojlen. ⁸ Y re na'oj re' can ma nik'ax ta c'a chiquiwech ri winek ri nima'k quik'ij chuwech re ruwach'ulef. Ruma wi ta xk'ax chiquiwech, chanin ta xquitz'et y xquetamaj ta ruwech ri Cristo ri Ajaf, ri can c'o ruk'ij ruc'ojlen, y man ta xquitek rucamisaxic chuwech ri cruz.† ⁹ Can achi'el ri nubij chupan ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal ca:

Majun c'a tz'eteyon ta

y chuka' majun ac'axayon ta

ni majun ch'oboyon ta,

ri ruchojmirisan ri Dios riche (rixin) chi nuya' chique ri winek ri ye'ajowan riche (rixin).‡

Queri' nubij ri tz'ibatal ca.

¹⁰ Yac'a ri Dios xuk'alajsaj yan c'a chkawech riyoj ruma ri Lok'olaj Espíritu ri rutakon pe. Ruma ri Lok'olaj Espíritu can retaman wi ronojel; retaman hasta ronojel ri nuch'ob ri Dios.

¹¹ ¿La c'o camí jun winek ri netaman achique nuch'ob jun chic winek? Majun chic. Xaxu (xaxe wi) ri ru'espíritu riya' mismo ri etamayon achique nuch'ob ka. Y queri'

---

† 2:8 Hch. 13.27. ‡ 2:9 Is. 64.4.

chuka' majun etamayon ta ri ruch'obonic ri Dios,[§] xa can xu (xe wi) ri Espíritu riche (rixin) ri Dios. ¹² Y riyoj ya ri Espíritu ri' kac'ulun, ri petenak riq'ui ri Dios, y ma ya ta ri espíritu riche (rixin) re ruwach'ulef. Ri Dios ruya'on c'a ri Lok'olaj Espíritu ri' chake, riche (rixin) chi niketamaj ronojel ri achique ri nuya' pe ri Dios chake. ¹³ Y tek nikabij ronojel re' chique ri kach'alal ri can ye uc'uan wi ruma ri Lok'olaj Espíritu, ma yekacusaj ta ch'abel ri xa riq'ui jun winek petenak wi, riyoj yekacusaj ch'abel ri ye petenak riq'ui ri Lok'olaj Espíritu, riche (rixin) chi yekabij ri yeruc'ut Riya' chkawech.

¹⁴ Yac'a ri winek ri man c'o ta ri Lok'olaj Espíritu riche (rixin) ri Dios quiq'ui, ma niquic'ul ta ri nuc'ut ri Lok'olaj Espíritu. Ruma chiquiwech riye' xa can majun nic'atzin wi.* Y xa ma nik'ax ta chiquiwech ruma xaxu (xaxe wi) ri c'o ri Lok'olaj Espíritu quiq'ui, can nik'ax chiquiwech achique ri nuc'ut ri Lok'olaj Espíritu. ¹⁵ Riyoj ri kaya'on k'ij chi yoj uc'uan ruma ri Lok'olaj Espíritu yojcowin niketamaj ronojel achique ri kitzij y ri xa ma kitzij ta. Y majun xtibin chi ma kitzij ta ri nikac'ut. ¹⁶ Achi'el ri nubij chupan ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal ca: ¿La c'o cami jun winek ri retaman achique nuch'ob ri Ajaf Dios? ¿O la c'o ta cami jun winek ri nicowin nubij chare ri Dios ri achique utz chi nuben? Majun. Queri' ri tz'ibatal ca. Yac'a riyoj ri yoj uc'uan ruma ri Lok'olaj Espíritu, c'o chic c'a achi'el runa'oj ri Cristo kiq'ui.

3

Ri Pablo y ri Apolos cachibil c'a qui' chubanic rusamaj ri Dios

---

§ 2:11 Ro. 11.34. * 2:14 Ro. 8.5.

¹ Wach'alal, tek xic'oje' iwuq'ui majun modo xixintijoj ta achi'el xentijoj ri nic'aj chic kach'alal ri ye uc'uauan ruma ri Lok'olaj Espíritu. Ruma riyix xa ya ri iraybel ri niben y ma can ta yix q'uiyinek chupan ri ruch'abel ri Cristo, xa c'a yix achi'el ac'ala'.* Y rumari' c'o nic'aj chic tijonic ma xinya' ta chiwe. ² Xaxu (xaxe wi) ri tijonic ri ma can ta ruc'ayewal chi nik'ax chiwech ri xinya' chiwe, xinben chiwe achi'el tak ac'ala' ri xa c'a tz'umaj† na niqutij. Ruma xa c'a yix achi'el na ac'ala' y ma jane yixcowin ta nitij wey. Y c'a que na ri' ibanon wacami. ³ Riyix xa can c'a ya na ri iraybel ri niben. Can itzel nina' chare jun chic kach'alal ri utz c'o. C'o oyowal chicojol. Ijachon iwi'. ¿La ma nik'alajin ta cami riq'ui ri ye'ibanala' chi xa ya ri iraybel ri uc'uayon iwuche (iwixin)? Ri ic'aslen xa can junan c'a riq'ui ri quic'aslen ri winek ri majun ri Lok'olaj Espíritu quiq'ui. ⁴ Riyix xa ijachon iwi'. Ruma yec'o yebin chi ye riche (rixin) ri Pablo. Yec'o yebin chi ye riche (rixin) ri kach'alal Apolos.‡ ¿La ma nik'alajin ta cami chi c'a ya na ri iraybel ri uc'uayon iwuche (iwixin)?

⁵ ¿Achique cami ri kach'alal Apolos, y yin achique cami riyin ri Pablo? Riyoj ma yoj Dios ta, riyoj xa yoj rusamajel Riya'. Riya' ruya'on jun kasamaj chikajujunal ruma ri Ajaf Dios xucha' ri Apolos y xirucha' chuka' riyin ri Pablo, riche (rixin) chi xkatzijoj ri ruch'abel chiwe riyix y rumari' tek xinimaj. ⁶ Riyin xintic ri ruch'abel ri Dios pa tak iwánima. Ri kach'alal Apolos xuben chi achi'el xuyi'aj ri ch'abel ri' ruma xsamej chicojol. Pero ya ri Dios ri xbano chi xq'uiy pa tak ic'aslen. ⁷ Rumari' ya ri Dios ri c'o rejkalen, ruma ya Riya' ri xbano chi xq'uiy ri ruch'abel pa tak iwánima; y ma yoj ta riyoj ruma riyin xaxu (xaxe wi) xintic ri ruch'abel pa tak iwánima y majun chic xinben. Y queri' chuka' ri

* 3:1 Ef. 4.14. † 3:2 He. 5.13. ‡ 3:4 1 Co. 1.12.

kach'alal ri achi'el xuyi'aj ri ch'abel ri', xa can xu (xe wi) c'a chuka' ri' xuben. ⁸ Riyin ri xitico ri ruch'abel ri Dios pa tak iwánima, y ri kach'alal ri achi'el xuyi'aj ri ch'abel ri' ruma xsamej chicojol, xa yoj junan c'a riq'ui, chi yoj ca'i' c'a xtikac'ul ri rajel ruq'uexel[§] ri samaj ri xkaben chikajujunal. ⁹ Ruma riyoj kachibil ki' pa rusamaj ri Dios, y riyix can yix achi'el jun tico'n ri can nisamajix ruma ri Dios. Riyix chuka' yix achi'el jun jay* ri ntajin rubanic ruma ri Dios.

¹⁰ Y can achi'el wi c'a ri rutzil ri Dios ri xuya' chuwe, can quec'ari' ri rusamaj ri nben. Rumari' xinoc achi'el jun utzilaj aj banoy jay. Y tek xintzijoj ri ruch'abel ri Dios chiwe, yari' tek achi'el xinben ri rucimiento ri jay. Pero ma yin ta c'a riyin yipaban anej ri jay. Xa yec'o nic'aj chic ri xquepaban anej ri jay. Y quinojel c'a ri xquepaban ri jay, can tiquit'eta' c'a chi jabel rupabaxic tiqubana' chare. ¹¹ C'o chic ri rucimiento ri jay, y ri' ya ri Jesucristo.† Y can majun chic c'a xticowin ta xtiya'o‡ jun chic rucimiento. ¹² Yec'o ri can k'anapuek xtiquicusaj el pa ruwi' ri rucimiento ri c'o chic, riche (rixin) chi niquiben ri jay; yec'o ri xtiquicusaj sakapuek; y yec'o ri xquequicusaj abej ri sibilaj jotol rajel. Y yec'o nic'aj chic ri xquequicusaj che', patz'en y k'ayis. ¹³ Y xtapon c'a jun k'ij tek xtik'alajin[§] ri kasamaj ri xkaben chikajujunal ruma nik'axex na pa k'ak', y c'a chiri' nitz'et wi, wi xtucoch' ri k'ak' o xa xtiq'uis, ruma xtitojtobex riq'ui k'ak'.* ¹⁴ Y wi ri jay ri xkapaba' pa ruwi' ri rucimiento nucoch' ri k'ak' y ma xtic'at ta, riyoj xtikac'ul jun utzilaj rajel ruq'uexel ruma ri samaj ri xkaben. ¹⁵ Pero wi xa xtic'at ri samaj ri xkaben, majun rajel ruq'uexel xtikac'ul ta, xa xtiq'uis chi

§ 3:8 Ro. 2.6. * 3:9 Ef. 2.19, 20. † 3:11 Ef. 2.20. ‡ 3:11 2 Co. 11.4.

§ 3:13 Lc. 2.35. * 3:13 1 P. 1.7.

queri'. Yac'a riyoj xkojcolotej, achi'el ta kojcolotej pe pa jun k'ak'.

¹⁶ ¿La ma iwetaman ta c'a chi ri Lok'olaj Espíritu riche (rixin) ri Dios c'o pa tak iwánima? ¿La ma iwetaman ta c'a chuka' riyix chi yix rachoch ri Dios?† ¹⁷ Wi c'o jun winek ri nuwulan ri rachoch ri Dios, ri Dios xtuwulaj chuka' ri nibano queri' riche (rixin) chi nberutija' pokonal. Ruma ri rachoch ri Dios can lok'olaj wi, y ri' yix c'a riyix.

¹⁸ Majun c'a tuk'ol ka ri' ruyon. Wi c'o jun chicojol ri nuna' chi c'o q'uiy retaman chrij ri na'oj riche (rixin) re ruwach'ulef, nic'atzin chi nuch'utininisaj ri' y tujala' ri ruch'obonic. Tubana' achi'el chi xa majun na'oj riche (rixin) re ruwach'ulef riq'ui,‡ riche (rixin) chi riya' nril ri kitzij na'oj. ¹⁹ Ruma chuwech ri Dios, ri na'oj ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef xa can majun oc rejkalen, achi'el ri nubij chupan ri ruch'abel ri tz'ibatal ca: Ri winek ri niquicukuba' ka quic'u'x riq'ui ri na'oj ri c'o quiq'ui, q'uiy mul xa chubanic ri etzelal niquicusaj wi y chiri' c'a yeruchop wi ri Dios.§ Riq'ui c'a ri na'oj ri c'o quiq'ui yeruchop wi y yeka pa ruk'a'. ²⁰ Y chuka' nubij: Ri Ajaf retaman ri niquich'ob ri winek ri niquina' chi c'o nima'k tak na'oj quiq'ui, y chuka' retaman chi majun oc rejkalen ri ch'obonic ri'.* Queri' ri tz'ibatal ca. ²¹ Rumac'ari' ma tiben ta chi xaxu (xaxe wi) jun kach'alal ri más c'o ruk'ij chiwech. Man c'a timestaj ta chi ronojel xa can ye iwuche (iwixin) wi riyix. ²² Iwuche (iwixin) riyix ri Pablo, ri Apolos, ri Pedro, ri ruwach'ulef, ri c'aslen, ri camic, ri nitzu' wacami y ri xtitzu' ri chkawech apo. Ronojel can iwuche (iwixin) wi riyix. ²³ Y riyix can yix riche (rixin) ri Cristo, y ri Cristo can riche (rixin) ri Dios.

---

† 3:16 2 Co. 6.16. ‡ 3:18 Pr. 3.7. § 3:19 Job 5.13. * 3:20 Sal. 94.11.

4

Ri samaj ri niquiben ri apóstoles

¹ Rumari' rajawaxic chi can tik'ax chiquiwech ri winek chi riyoj can yoj rusamajel wi ri Cristo, y ya'on pa kak'a' chi nikak'alajsaj ri ruch'obon pe ri Dios ri xa ma k'alajsan ta pe ojer. ² Y quinojel c'a ri yatajneq jun samaj pa quik'a' ruma ri Dios, can rajawaxic c'a chi tiquibana' ri samaj ri', ri achi'el ruc'amon chi niquiben riq'ui. ³ Riyin ma nxibij ta wi' chare ri nich'ob chuwij, o ri nuch'ob ri aj k'atbel tzij chuwij, chi utz o ma utz ta ri nusamaj. Ruma majun winek xticowin ta xtibin chi utz o ma utz ta yitajin chare ri nusamaj.* Y ni xa ta riyin yicowin ta nbij wi utz o ma utz ta yitajin chare ri nusamaj. ⁴ Riyin nuna'† ri wánima chi utz ri yitajin chubanic. Pero ma riq'ui ta ri' yicowin nbij chi can utz yitajin chubanic, ma que ta ri', ya c'a ri Ajaf ri xtibin. ⁵ Rumac'ari' riyix ma tik'et ta apo tzij pa ruwi' jun winek tek xa ma jane ruk'ijul ta. Ma tiben ta queri'. Xa tiwoyobej na ri k'ij tek xtipe chic jun bey ri Ajaf Jesús.‡ Riya' can xquerelesaj pe chuwasakil ri yebanalox ri ma yek'alajin ta y xqueruk'alajsaj pe ri achique c'o pa tak kánima.§ Y ri Dios yac'ari' tek xtuya' kak'ij chikajujunal achi'el ri ruc'amon chi nuya' chake.

⁶ Wach'alal, ronojel ri xinbij chiwe tek xich'o chrij ri kach'alal Apolos y tek xich'o chuwij ka riyin, ri' xa jun c'ambel na'oj chiwe riyix. Y re' xinbij ruma nwajo' chi ma yixk'ax ta pa ruwi' ri ye tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios. Riche (rixin) chi queri' ma ninimirisaj ta iwi' pa ruwi' jun chic.* Ruma ri nibij chi c'o jun rusamajel ri Dios ri más niwajo' que chuwech jun chic, xa yixtajin nikasaj ruk'ij ri jun chic. ⁷ Riyix ri nina' chi c'o ik'ij, ¿achique cami

* 4:3 1 Co. 3.12, 13. † 4:4 1 Jn. 3.20, 21. ‡ 4:5 Ap. 20.12. § 4:5 2

Co. 5.10. * 4:6 Ro. 12.3.

xbin chiwe chi riyix c'o más ik'ij que chiquiwech ri nic'aj chic? ¿Ruma achique ta c'a ri c'o iwuq'ui riyix chi man ta ya ri Dios yayon pe chiwe?† ¿Achique ruma tek riyix ninimirisaj iwi'? Ruma xa ta iyon riyix, man ta jun c'o iwuq'ui.

⁸ Riyix nina' chi c'o chic ronojel iwuq'ui y majun chic rajawaxic chiwe. Can yix beyoma' chic nina' riyix. Can c'o chic k'atbel tzij pan ik'a' nina' y riyoj ma yojc'atzin ta chic chiwe. Jabel ta ri' wi ta can c'o chic k'atbel tzij pan ik'a', riche (rixin) chi riyoj yoj-oc ta chuka' aj k'atbel tak tzij iwuq'ui riyix. ⁹ Riyin nbij chi ri Dios rubanon chake riyoj apóstoles chi majun oc kak'ij chiquiwech quinojel ri winek. Yoj achi'el ri achi'a' ri can k'aton chic tzij pa quiwi' chi yecamisex,‡ y quinojel c'a ri winek y ri ángeles yojquitzu' c'a pe achique niban chake. ¹⁰ Chiwech ka riyix, riyoj xa can yoj nacanek c'a chupan ri rusamaj ri Cristo, yac'a riyix nibij chi can c'o ina'oj ic'ulun riq'ui ri Cristo. Chiwech riyix, riyoj xa majun oc kachuk'a', yac'a riyix nibij chi can c'o iwuchuk'a'. Riyix nibij chi can c'o ik'ij. Yac'a riyoj xa yojetzelex. ¹¹ Y kitzij chi queri' quibanon pe chake y c'a que na ri' yetajin wacami. Ruma yojwayjan, nichaki'j kachi', lawalo' ti katziak, nipak'iloc kapalej chi k'a', y majun kachoch. ¹² Riyoj can sibilaj yojcos chi samaj riche (rixin) chi nikach'ec kaway.§ Y astape' c'o ri yeyok'o kiche (kixin), riyoj xa nikac'utuj ri rutzil ri Dios pa quiwi'.* Y astape' c'o pokon niquben ri winek chake ruma ri rubi' ri Cristo, riyoj can nikacoch'. ¹³ Y astape' itzel yech'o chikij, riyoj xa pan utzil nikabij chique chi xa ma utz ta ri yetajin chubanic. Y can quibanon chake chi majun oc kak'ij y c'a que na ri' quibanon chake wacami. Xa yoj

† 4:7 Jn. 3.27; 1 P. 4.10. ‡ 4:9 Sal. 44.22. § 4:12 Hch. 18.3. * 4:12 Mt. 5.44; 1 P. 2.23.

achi'el mes yojquitz'et y quibanon chake chi xa yoj achi'el quitz'ilol.

¹⁴ Ronojel re xtintz'ibaj el chiwe ma riche (rixin) ta c'a chi nya' (ntzek) iq'uix. Ma que ta ri'. Xaxu (xaxe wi) nwajo' yixinpixabaj juba', ruma can yix achi'el tak walc'ual nna' riyin, y sibilaj yixinwajo'. ¹⁵ Yin c'a riyin ri xitzijon nabey chiwe ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic. Riyix xinimaj ri Cristo Jesús ruma ri ch'abel ri xintzijoq chiwe, y rumari' riyin xinoc achi'el jun tata'aj chiwe riyix. Y astape' yec'o ta lajuj mil ri yetijon iwuche (iwixin) chrij ri Cristo, xaxu (xaxe wi) riyin ri achi'el itata'. ¹⁶ Y rumari' nc'utuj jun utzil chiwe chi tic'uaj jun c'aslen utz, can achi'el ri nuc'aslen riyin.

¹⁷ Queri' nwajo' chiwe, y rumari' xintek el ri kach'alal Timoteo iwuq'ui, riche (rixin) chi nunataj chiwe ri achique rubanic ri c'aslen riq'ui ri Cristo, ri xiwetamaj ca tek xic'oje' chila' iwuq'ui. Riyin sibilaj nwajo' ri Timoteo. Riya' can achi'el walc'ual; y can nuben wi achi'el nrajo' ri Ajaf. Y achi'el xtubij riya' chiwe chi rajawaxic chi riyix nic'uaj jun c'aslen utz, can queri' chuka' nc'ut riyin chiquiwech quinojel ri iglesias xabacuchi (xabachique) ta na yec'o wi. ¹⁸ Yec'o kach'alal chicojol ri can niquina' chi can c'o quik'ij y niquibij chi riyin ma xquinapon ta chic iwuq'ui. ¹⁹ Pero ri niquibij xa ye riye' yech'obo queri', ruma riyin xa xquinapon yan iwuq'ui, wi queri' xtrajo' ri Ajaf. Y tek xquinapon, man ya ta ri quich'abel ri xtinwac'axaj, xa xtinwetamaj c'a riyin wi can c'o ruchuk'a' ri Dios quiq'ui ri kach'alal ri yebin chi can c'o quik'ij. ²⁰ Ruma jun winek ri c'o pa rajawaren ri Dios, nik'alajin ri ruchuk'a' ri Dios pa ruc'aslen,[†] y ma xu (xe) ta wi nubij chi c'o pa rajawaren ri Dios. ²¹ Tek riyin xquinapon iwuq'ui, ¿achique niwajo' chi nben chiwe?

[†] 4:20 1 Ts. 1.5.

¿Riyix niwajo' camí chi yibechapon chiwe ruma ma utz ta ri ic'aslen ic'uan, o niwajo' chi yinapon iwuq'ui riq'ui ajowabel y ch'uch'ujil?

5

Ri Pablo nubij chique ri kach'alal aj Corinto ri achique rajawaxic chi niquiben, ruma ri mac ri xbanatej chiquicojol

¹ Can elenak c'a rutzijol ri banatajneq chicojol riyix. Ruma chi c'o jun kach'alal ri can xquic'om ka qui' riq'ui ri ruyajte'. Y hasta ri winek ri ma quetaman ta ruwech ri Dios majun bey niquiben ta queri'.* ² ¿La ma utz ta camí chi yixbison y yixok' ruma ri rubanon ri jun kach'alal ri' y niwelesaj ta el chicojol? Yac'a riyix can inimirisan iwi', xa can niben chi achi'el xa ta majun banatajneq chicojol.

³ Riyin ma yinc'o ta apo iwuq'ui, pero ri wánima c'o iwuq'ui. Y rumari' xinch'ob yan ri achique nic'atzin chi nikaben chare ri kach'alal ri c'o chupan ri mac ri'. ⁴ Y pa rubi' c'a ri Kajaf Jesucristo nbij c'a chiwe ri nic'atzin chi niban: Tek xtimol iwi' riyix, y ri nu'espíritu can xtic'oje' wi apo iwuq'ui, ri Kajaf Jesucristo can xtuya' uchuk'a' chiwe ⁵ riche (rixin) chi niwelesaj c'a el chicojol ri c'o chupan ri mac ri' y tijach pa ruk'a' ri Satanás riche (rixin) chi tek riya' c'o chic pa ruk'a' ri Satanás, xtutij pokonal. Queri' tibana' riche (rixin) chi queri' riya' xtuya' ca ri itzel ruraybel. Y xtitzolin ta pe ruc'u'x riche (rixin) chi queri' man ta xtibe pa k'ak', xa xticolotej ta chupan ri k'ij tek ri Ajaf Jesús xtipe chic jun bey.

⁶ Ma utz ta chi riyix ninimirisaj iwi' y niben chi achi'el xa ta majun mac banatajneq chicojol. Ruma iwetaman chi tek niya' k'ij chare ri mac, chanin ninimer. Can achi'el nuben ri ch'om (levadura), xa riq'ui ti juba' nika

---

* 5:1 Ef. 5.3.

chupan ri q'uej (harina) muban ca, nuch'omirisaj ronojel. Y queri' chuka' nuben ri mac, xa riq'ui wi riyix niya' k'ij chare jun, xa can queri' chuka' niquichop rubanic quinojel. ⁷ Rumari' tiwelesaj c'a el ronojel ri mac ri c'o chicojol, riche (rixin) chi yixoc achi'el jun c'ac'ac' q'uej (harina) muban ri majun ch'om (levadura) riq'ui. Riyix can ch'ajch'ojsan chic ri ic'aslen ruma ri Cristo tek xcom chuwech ri cruz. Riya' xban c'a chare achi'el niban chique ri carne'l ri yecamisex pa tak kanimak'ij riyoj israelitas, ri nibix pascua chare. ⁸ Can tikaya' c'a ca ronojel ri mac y tikachajij ki' jabel. Tikabana' c'a achi'el xquiben ri wech aj Israel. Riye' riche (rixin) ri nimak'ij pascua, xquichajij qui' jabel riche (rixin) chi ma xquitij ta ri caxlan wey ri c'o ch'om (levadura) riq'ui.† Quec'ari' chuka' tikabana' riyoj wacami, tikachajij ki' chuwech ri mac. Tikaya' ca rubanic ronojel ri etzelal y man chic quepe ta ch'oboj pa kajolon (kawi') ri xa ma ye utz ta. Koj-oc c'a achi'el ri caxlan wey ri majun ch'om (levadura) riq'ui. Can ta kitzij ronojel ri nikaben y nikabij, y man ta riq'ui ca'i' kapalej.

⁹ Chupan ri jun chic wuj ri ntakon el iwuq'ui, nbin el chiwe chi ma tiwachibilaj ta iwi' quiq'ui ri achi'a' y ri ixoki' ri niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui'. ¹⁰ Y tek riyin xinbij queri', ma xich'o ta chiquij ri winek ri ma quiniman ta ri Jesucristo. Winek ri can c'a yec'o na chupan ri mac. Ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' y niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun. Winek ri chak benak cánima chrij ronojel ri cosas; ri ye'elek', y c'a niquiya' na chuka' quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek. Riyin, can ma chiquij ta c'a ri winek ri' xich'o wi, ruma wi xa ta queri', riyoj rajawaxic chi yoj-el el wawe' chuwech re ruwach'ulef riche (rixin)

---

† 5:8 Dt. 16.3.

chi nikach'er (nikajech) el ki' quiq'ui, pero ma que ta ri'.‡
¹¹ Ri xinwajo' xinbij chiwe riyix chupan ri wuj ri' ya ri ma tiwachibilaj ta iwi' riq'ui jun ri nubij chi kach'alal y xa nuben mac achi'el ri'.§ Man c'a tiwachibilaj ta iwi' riq'ui jun achi ri nubij chi riya' kach'alal y xa nic'oje' riq'ui jun ixok ri xa ma rixjayil ta, y queri' chuka' ma tiwachibilaj ta iwi' riq'ui jun ixok ri nubij chi riya' kach'alal y xa nic'oje' riq'ui jun achi ri xa ma rachijil ta. Y queri' chuka' ri chak benak cánima chrij ronojel ri cosas. Ri yeya'o quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek, ri yeyok'on, ri yek'aber, ri yequichop winek riche (rixin) chi niquimej ca cosas chique. Wi niquibij chi ye kach'alal y xa niquiben mac achi'el ri' man c'a que'iwachibilaj ta, y chuka' nbij chi man c'a quixwa' ta quiq'ui.* ¹² Yac'a ri winek ri ma quiniman ta ri Cristo, ma pa nuk'a' ta riyin c'o wi riche (rixin) chi nk'et tzij pa quiwi'. Yec'a ri kach'alal ri yemacun ri nic'atzin chi nikak'et tzij pa quiwi', ruma riye' chkacojol yec'o wi. ¹³ Ri winek ri ma quiniman ta ri Jesucristo y ma chicojol ta riyix yec'o wi, ya na ri Dios ri xtik'ato tzij pa quiwi'. Yac'a ri kach'alal ri c'o chicojol ri c'o chupan ri il mac ri', rajawaxic chi tiwelesaj el chicojol.†

6

Tek ri ye ralc'ual ri Dios c'o jun ch'a'oj chiquicojol, ma ruc'amon ta chi yebetzu jun (yebesujun) chiquiwech ri aj k'atbel tak tzij

¹ Tek c'o jun chiwe riyix ri c'o jun pokon banon chare ruma jun chic, ¿achique c'a ruma can ma nuxibij ta juba' ri', xa can jic (choj) nibe c'a chiquiwech ri aj k'atbel tak

---

‡ 5:10 Jn. 17.15. § 5:11 Mt. 18.17. * 5:11 2Jn. 10. † 5:13 Dt. 13.5.

tzij, winek ri xa ma quiniman ta ri Cristo, y xa ma chiquiwech ta ri lok'olaj tak kach'alal nibe wi riche (rixin) chi ye ta riye' ri yebano ruchojmil ri oyowal ri c'o chiquicojol? ² ¿La ma yixcowin ta cami riyix nichojmirisaj ri ch'itak ch'a'oj ri yebanatej chicojol? ¿La ma iwetaman ta c'a chi xtaapon na jun k'ij tek konojel riyoj ri lok'olaj tak ralc'ual ri Dios xtikak'et na tzij* pa ruwi' re ruwach'ulef? ³ ¿La ma iwetaman ta c'a chi xtaapon na jun k'ij tek riyoj xtikak'et tzij pa quiwi' ri ángeles? Y wi queri', ¿achique ta c'a ruma ma yojcowin ta yojk'ato tzij pa quiwi' ri yebanatej chkacojol chupan re kac'aslen chuwech re ruwach'ulef? ⁴ Y wi c'o ch'a'oj nibanatej chiquicojol ca'i' kach'alal, chiwech c'a riyix ri iniman ri Jesucristo que'apon wi. Ruma hasta ri majun oc quik'ij chicojol riyix hasta ri' yecowin yek'ato tzij. ⁵ Nbij queri' chiwe riche (rixin) chi quixq'uixbitej juba'. ¿La majun cami jun kach'alal chicojol ri c'o runa'oj riche (rixin) chi nuchojmirisaj jun oyowal chiquicojol ri kach'alal? ⁶ Pero pa ruq'uexel chi que ta ri' ibanon, xa ma que ta ri' yixtajin, ruma jun kach'alal xa nberutzujuj (nberusujuj) jun chic kach'alal chiquiwech ri aj k'atbel tak tzij. Y ri aj k'atbel tak tzij ri' xa ma quiniman ta ri Cristo.

⁷ Ruma wi riyix xa nitzujuj (nisujuj) iwi' chiquiwech ri aj k'atbel tak tzij, nik'alajin chi xa ma utz ta ri yixtajin chubanic. ¿La ma utz ta cami chi riyix nicoch' tek c'o jun pokon niban chiwe? ¿La ma utz ta cami chi riyix nicuy tek c'o ri nelek'ex ca chiwe, que chuwech nichop oyowal chrij?† ⁸ Yac'a riyix xa ma que ta ri' niben. Pa ruq'uexel chi que ta ri', xa yix c'a riyix ri yixbano ri etzelal‡ y can nicanoj rubanic riche (rixin) chi niben alek' y can chique

* 6:2 Sal. 145.5-9; Ap. 2.26; 20.4. † 6:7 Pr. 20.22; Lc. 6.29; 1 Ts. 5.15; 1 P. 2.19, 23; 3.9. ‡ 6:8 1 Ts. 4.6.

ri kach'alal niben wi.

⁹ ¿La ma iwetaman ta c'a chi ri xa ma choj ta quic'aslen chuwech ri Dios ma xtiyatej ta chique riche (rixin) chi ye'oc pa rajawaren ri Dios? Rumari' ma quixk'olotej ta. Ruma ri achi'a' y ri ixoki' ri niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui', ma xtiyatej ta chique riche (rixin) chi ye'oc pa rajawaren ri Dios. Y queri' chuka' xtiquic'ulwachij ri yeya'o quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek, ri achi'a' ri c'o quixjayil y niquicanoj jun chic ixok, ri ixoki' ri c'o cachijil y niquic'om ruwech jun chic achi, y ri achi'a' ri xa ma ixoki' ta chic yequirayij, xa quiq'ui chic quech tak achi'a' yec'oje' wi, ma xtiyatej ta chique chi ye'oc pa rajawaren ri Dios. ¹⁰ Y queri' chuka' ri yebano alek', ri chak benak cánima chrij ronojel cosas, ri yek'aber, ri yeyok'on, y ri can yequichop winek riche (rixin) chi niquimej ca cosas chique, ma xtiyatej ta chique riche (rixin) chi ye'oc pa rajawaren ri Dios. ¹¹ Y tek rubanon ca, yec'o chiwe riyix ri xebano mac achi'el ri xinbij yan ka. Yac'a re wacami can ch'ajch'oj[§] chic banon chare ri iwánima, yix riche (rixin) chic ri Dios ruma can ch'ajch'ojsan chic ri ic'aslen, y majun chic imac ri yixtz'etetej ruma Riya'. Queri' ri utzil ri xic'ul ruma ri Ajaf Jesús y ri Lok'olaj Espíritu riche (rixin) ri ka-Dios.

Tikacusaj ri kak'a' kaken riche (rixin) chi nikaya' ruk'ij ruc'ojlen ri Dios

¹² Ronojel xa can utz chi nben,* pero ma ronojel ta ruc'amon chi nben. Ronojel xa can utz chi nben, xa yac'a ri ma ruc'amon ta chi nibe ri wánima chrij ronojel ruma ma nwajo' ta chi yich'acatej pa ruk'a'. ¹³ Y can kitzij wi ri nibix chi ri kaway riche (rixin) chi nunojsaj ri kapan y

§ 6:11 Jn. 13.10; Hch. 22.16; Ef. 5.26; He. 10.22. * 6:12 1 Co. 10.23.

ri kapan riche (rixin) chi nuc'ul ri kaway. Pero xtapon na jun k'ij tek ri cosas ri' xa xqueq'uis, ruma ri Dios can que wi ri' xtuben chique. Yac'a ri Ajaf Dios xuya' ri kach'acul riche (rixin) chi ntoc riche (rixin) Riya' y ri Ajaf ntoc kiche (kixin) riyoj. Y ma xuya' ta ri kach'acul riche (rixin) chi nikacusaj chubanic ri mac, ma que ta ri'. Ma nrajo' ta chi ri achi'a' y ri ixoki' ri xa ma quic'ulaj ta qui' niquicanoj qui' riche (rixin) chi yemacun.† 14 Y achi'el c'a xuben ri Dios chare ri Ajaf Jesús chi xuc'asoj el chiquicojol ri caminaki', queri' chuka' xtuben chake riyoj. Xkojruc'asoj el riq'ui ri ruchuk'a'.‡

15 ¿La ma iwetaman ta c'a riyix chi can yix ruk'a' raken§ ri Cristo? Y wi xa jun chic ibanon riq'ui ri Cristo, ¿la utz cami chi yixel el riq'ui Riya' y yixoc ruk'a' raken jun ixok ri xa ma utzilaj c'aslen ta ruc'uan? Ma utz ta. 16 ¿La ma iwetaman ta c'a chi tek riyix yixapon riq'ui jun ixok achi'el ri', xa jun niben riq'ui? Achi'el ri nubij chupan ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal ca: Ri achi y ri ixok xa jun xtiquiben* chi ye ca'i'. Queri' ri tz'ibatal ca. 17 Pero wi can yixc'o chic riq'ui ri Ajaf, xa jun chic ibanon riq'ui Riya'.† 18 Rumari', can tik'ila' c'a iwi' riyix achi'a' y riyix ixoki' chi ma ticanola' ta iwi' riche (rixin) chi yixmacun. Can sibilaj q'uiy c'a ruwech mac ri yec'o, pero ri mac tek jun achi y jun ixok yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui', xa can chrij ri quich'acul yemacun wi ka,‡ y majun chic jun mac ri más itzel nuben chare ri winek, achi'el nuben ri jun mac ri'. 19 ¿La ma iwetaman ta c'a chi ri ich'acul can rachoch wi ri Lok'olaj Espíritu?§ Ri Lok'olaj Espíritu ri ruya'on pe ri Dios chiwe y c'o pa tak iwánima. Rumari' ri ch'aculaj

---

† 6:13 1 Ts. 4.3. ‡ 6:14 Ro. 6.5; Ef. 1.19. § 6:15 Ef. 5.30. * 6:16 Gn. 2.24; Mt. 19.5. † 6:17 Jn. 17.21. ‡ 6:18 Ro. 1.24. § 6:19 2 Co. 6.16.

ri ic'uan ma iwuche (iwixin) ta ka riyix. ²⁰ Quec'ari' nbij chiwe; ruma ri Dios nim rajel ri xuya' ri xixrulok'bej.* Y rumari' ri ich'acul y ri iwespíritu can ye riche (rixin) chic Riya'. Rumac'ari' can que'icusaj c'a riche (rixin) chi niya' ruk'ij ruc'ojlen.

7

Ri achique utz chi niquiben ri ye c'ulan y ri achique utz niquiben ri ma ye c'ulan ta

¹ Wacami nwajo' yich'o c'a juba' chrij ri itz'iban pe chupan ri wuj ri xitek pe chuwe. Can utz wi c'a ri' chi jun achi man ta nic'oje' rixjayil.* ² Pero ruma chi ri achi'a' y ri ixoki' niquicanola' qui' riche (rixin) chi yemacun y xa ma quic'ulaj ta qui', rumari' más utz chi ri achi tic'oje' jun rixjayil† y ri ixok tic'oje' jun rachijil. ³ Y rajawaxic c'a chi ri achi c'o chi nuya' ri ruraybel‡ ri ixok y ri ixok c'o chi nuya' ri ruraybel ri achi. ⁴ Ri ixok ma ruc'amon ta chi ri ruch'acul xaxu (xaxe wi) riche (rixin) ka riya', ruma can riche (rixin) wi ri rachijil. Y queri' chuka' ri achi, ma ruc'amon ta chi ri ruch'acul xaxu (xaxe wi) riche (rixin) ka riya', xa can riche (rixin) wi ri rixjayil. ⁵ Rumari' ri ixok ma tuk'et ta ri ruraybel ri rachijil, y queri' chuka' ri achi ma tuk'et ta ri ruraybel ri rixjayil. Pero wi riye' nicajo' niquiben orar riche (rixin) ca'i' oxí' k'ij, utz chi niquiya' chiquiwech chi niquik'et qui' chare ri quiraybel riche (rixin) jun ca'i' oxí' k'ij. Pero can ma utz ta chi riche (rixin) q'uiy k'ij niquiben queri', ruma riq'ui juba' ma niquicoch' ta ri quiraybel y ri Satanás nuben chare ri achi chi nucanoj jun chic ixok y nuben chare ri ixok chi nibe riq'ui jun chic achi.

* 6:20 Ga. 3.13; He. 9.12; 1 P. 1.18; Ap. 5.9. * 7:1 1 Co. 7.8, 26. † 7:2 Pr. 5.19. ‡ 7:3 Ex. 21.10; 1 P. 3.7.

⁶ Y ri xinbij, xa riche (rixin) chi nya' juba' na'oj chiwe. Wacami yix c'a riyix quixch'obo' wi niwajo' niben queri' o ma niwajo' ta. Pero ma xinbij ta chiwe riche (rixin) chi can queri' ri c'o chi niben. ⁷ Riyin nbij chi sibilaj ta utz, chi quinojel ri winek ye achi'el ta riyin, § chi niquicoch' man ta yec'ule'. Xa yac'a chikajujunal ma junan ta yatajnech chake ruma ri Dios, * ruma jun wi yatajnech chare jun y jun wi chic yatajnech chare ri jun chic.

⁸ Riyin nbij c'a chique ri xa quiyon yec'o y nbij chuka' chique ri malcani' tak ixoki', chi xa ta utz chi man ta yec'ule' chic. Xa utz chi choj quec'oje' chi queri', † achi'el nbanon riyin. ⁹ Pero wi ma niquicoch' ta, xa más utz chi quec'ule'. ‡ Ruma más utz chi yec'ule' que chuwech nic'at ri cánima chare ri quiraybel.

¹⁰ Wacami c'o c'a ri nwajo' nchilabej chique ri ye c'ulan. Y ri nchilabej chique ma yin ta riyin yibin. Can ya ri Ajaf biyon: Chi ri ixoki' ma tiquijech ta qui' § quiq'ui ri cachijlal. ¹¹ Pero wi c'o jun ixok ri nujech ri' riq'ui ri rachijil, man c'a tuc'om ta ruwech jun chic achi. Wi ma nrajo' ta nic'oje' ruyon, xa tiquichojmij chic chiquiwech riq'ui ri rachijil y titzolin riq'ui. Y queri' chuka' ri achi'a', ma tiquijech ta qui' quiq'ui ri quixjaylal.

¹² Y wacami c'o ca'i' oxí' ch'abel ri nwajo' nbij chique ri nic'aj chic, y ri nbij chiwe ri Ajaf majun rubin ca chrij re' achique ri utz chi niquiben, xa yin yibin: Wi jun achi xunimaj ri Cristo tek c'ulan chic y ri ixok ma nunimaj ta ri Cristo, pero ri ixok nrajo' nic'oje' riq'ui ri achi, ri kach'alal achi man c'a tiquijech ta qui' riq'ui ri rixjayil. ¹³ Y wi ya ri ixok ri xunimaj ri Cristo y ri achi ma nunimaj ta ri Cristo, pero ri achi nrajo' nic'oje' riq'ui ri ixok, ri

§ 7:7 Hch. 26.29. * 7:7 Mt. 19.12; 1 Co. 12.11. † 7:8 1 Co. 7.26. ‡ 7:9

1 Ti. 5.14. § 7:10 Mr. 10.12.

kach'alal ixok man c'a tiquijech ta qui' riq'ui ri rachijil. ¹⁴ Ruma wi jun achi ri xa ma runiman ta ri Cristo y ri rixjayil runiman ri Cristo, y ri achi ri' nrajo' nic'oje' riq'ui ri rixjayil, ri achi ri' ruchapon nril ri lok'olaj c'aslen ruma xa jun chic quibanon riq'ui ri rixjayil. Y wi xa ya ri ixok ri ma runiman ta ri Cristo y ri rachijil runiman ri Cristo, y ri ixok ri' nrajo' nic'oje' riq'ui ri rachijil, ri ixok ri' ruchapon nril ri lok'olaj c'aslen ruma xa jun chic quibanon riq'ui ri rachijil. Y can kitzij wi chi queri', ruma xa ta man ta kitzij chi queri', ri ye calc'ual ri winek ri' man ta ye ch'ajch'oj chuwech ri Dios. Pero ri calc'ual ri winek ri' can ch'ajch'oj chic quic'aslen chuwech ri Dios. ¹⁵ Yac'a wi ri achi ri ma runiman ta ri Cristo, y nrajo' nuya' ca ri rixjayil ruma chi ri ixok runiman ri Cristo, ri ixok tuya' c'a k'ij chare ri rachijil chi tibe el. Y queri' chuka' wi ri ixok ri ma runiman ta ri Cristo, y nrajo' nuya' ca ri rachijil ruma chi ri achi runiman ri Cristo, ri achi tuya' c'a k'ij chare ri rixjayil chi tibe el. Ruma majun ximiyon ta quiche (quixin). Ruma ri Dios xojrusiq'uij (xojroyoj) riche (rixin) chi can c'o ta uxlanibel c'u'x chkacojol.* ¹⁶ Riyit ixok, ¿la ma awetaman ta chi riq'ui juba' xa awuma riyit† nicolotej ri awachijil? Riyit achijlonel, ¿la ma awetaman ta chi riq'ui juba' xa awuma riyit nicolotej ri awixjayil?

¹⁷ Pero chi'ijujunal quixcanaj achi'el xuya' ri Dios chiwe. Y chi'ijujunal quixcanaj achi'el ri ibanon tek ma jane quixsiq'uix (quixoyox) ruma ri Dios. Yac'are' nchilabej chique quinojel ri iglesias ri yec'o xabachique lugar. ¹⁸ Rumari' wi yec'o chiwe riyix ri banon ri circuncisión chique tek ri Dios xerusiq'uij (xeroyoj) riche (rixin) chi xe'oc ralc'ual, queri' quec'oje'. Wi yec'o chuka' chiwe riyix ri ma banon ta ri circuncisión chique tek ri Dios

* 7:15 Ro. 12.18. † 7:16 1 P. 3.1.

xerusiq'uij (xeroyoj) riche (rixin) chi xe'oc ralc'ual, riye' chuka' queri' quec'oje'.‡ 19 Ruma majun nuben wi banon ri circuncisión chake, o ma banon ta.§ Ri rajawaxic ya ri can nikanimaj* ri rubin ca ri Dios. 20 Chikajujunal kojcanaj c'a achi'el kabanon tek xojsiq'uix (xojoyox) ruma ri Dios. 21 Wi yec'o chiwe riyix ri ye ximil pa samaj riq'ui jun patrón tek ri Dios xerusiq'uij (xeroyoj) riche (rixin) chi xe'oc ralc'ual, ma quebison ta. Pero wi yecowin niqicol pe qui',† can tiqitija' c'a quik'ij riche (rixin) chi ye'el pe. 22 Jun ri ximil pa samaj riq'ui jun patrón tek xsiq'uix (xoyox) ruma ri Ajaf riche (rixin) chi xunimaj, wacami xcolotej yan c'a ruma ri Ajaf.‡ Y queri' chuka' ri ma ximil ta pa samaj riq'ui jun patrón tek xsiq'uix (xoyox) ruma ri Ajaf, wacami ya chic ri Cristo ri rupatrón. 23 Riyix nim rajel xuya' ri Jesucristo riche (rixin) chi xixrulok'bej. Rumari' wacami can yix riche (rixin) chic Riya' y man chic tiya' ta iwi' chuxe'§ tijonic ri xa quiche (quixin) ri winek. 24 Wach'alal, chikajujunal achi'el kabanon tek xojsiq'uix (xojoyox) ruma ri Dios, can quec'ari' kojcanaj chupan ri c'ac'ac' kac'aslen riq'ui ri Dios.

25 Y wacami nwajo' yich'o c'a juba' chrij ri ic'utun pe chuwe, ri achique rajawaxic chi niben quiq'ui ri k'opoji' y ri c'a ye c'ajola' na. Ri nwajo' c'a nbij chique riye', can pa wánima c'a nipe wi. Ruma ri Ajaf majun xuk'alajsaj ta ca chiquij riye', ri achique ri utz chi niqiben. Y ri xtinbij, can c'o c'a rejkalen y utz chi nicukuba' ic'u'x riq'ui, ruma ri Ajaf ruya'on ri rutzil chuwe* y yin ruya'on pa rusamaj.† 26 Riyin nch'ob ruma chi can c'o ruc'ayewal

‡ 7:18 Hch. 15; Ga. 5.2. § 7:19 Col. 3.11. * 7:19 Jn. 15.14; Ga. 6.15; 1 Jn. 2.3. † 7:21 Is. 58.6; Ga. 3.28. ‡ 7:22 Jn. 8.36; Ga. 5.13. § 7:23 Lv. 25.42. * 7:25 1 Ti. 1.16. † 7:25 1 Ti. 1.12.

re tiempo re yojc'o wi, más ta utz chi ri winek quec'oje' achi'el ri quibanon c'a wacami. ²⁷Rumari' ri kach'alal achi ri ruchojmirisan chic chi nic'ule', ma tutzolij ta ri' chrij. Y ri kach'alal ri ma ruch'obon ta chi nucanoj ixok, man c'a tucanoj ta, xa tic'oje' chi queri'. ²⁸Ruma ri yec'ule', niquik'axaj tijoj pokonal pa quic'aslen, y riyin ma nwajo' ta chi riyix nic'ulwachij queri'. Pero chuka' wi c'o jun kach'alal achi ri nrajo' nic'ule', tic'ule' c'a, ri' ma mac ta nuben. Y queri' chuka' jun k'opoj, wi nrajo' nic'ule', tic'ule' c'a, ri' ma mac ta nuben.

²⁹Pero ma timestaj ta c'a wach'alal, chi xa ma q'uiy ta chic tiempo xkojc'oje' el[‡] wawe' chuwech re ruwach'ulef. Rumari' ri kach'alal ri c'o quixjaylal, ma ruma ta chi c'o quixjaylal, ma ruma ta ri' chi man ta niquiben ri nrajo' ri Dios. ³⁰Y ri yebison, ma ruma ta ri bis chi man ta niquiben ri nrajo' ri Dios. Y queri' chuka' ri yequicot, ma ruma ta chi yequicot, ruma ta ri' chi man ta niquiben ri nrajo' ri Dios. Y ri q'uiy yetajin chulok'ic, ma ruma ta chi q'uiy yetajin chulok'ic, ruma ta ri' chi man ta niquiben ri nrajo' ri Dios. [§] ³¹Y queri' chuka' ri ye'ucusan ri cosas ri c'o chuwech re ruwach'ulef,* ma tibe ta cánima chrij, man c'a tiquiya' ta k'ij chi yari' ri nibano[†] chique chi ma niquiben ta chic ri nrajo' ri Dios. Ruma ronojel ri nikatz'et chuwech re ruwach'ulef xa niq'uis.[‡]

³²Riyin ma nwajo' ta c'a chi riyix nich'ujirisaj iwi' chuch'obic cosas ri xa riche (rixin) re ruwach'ulef, riche (rixin) chi queri' yixcowin niben ri nrajo' ri Dios. Ri achi ri majun rixjayil más nicowin nuch'ob ri achique ri nrajo' ri Ajaf, y can nutij wi ruk'ij riche (rixin) chi nuben[§] ri

[‡] 7:29 Job 14.1, 2; Sal. 39.4, 7; 90.5, 10; 103.15, 16; Ec. 6.12; 9.10; Ro. 13.11, 12; 1 P. 4.7; 2 P. 3.8, 9; 1 Jn. 2.17.   [§] 7:30 2 Co. 6.10.   * 7:31 Sal. 39.6.

[†] 7:31 1 Co. 9.18.   [‡] 7:31 Stg. 4.14; 1 Jn. 2.17.   [§] 7:32 1 Ti. 5.5.

achique nika chuwech ri Ajaf. ³³ Yac'a ri achi c'ulan ma can ta nicowin nuch'ob ri achique nrajo' ri Ajaf, ruma ya ri rusamaj chuwech re ruwach'ulef, yari' nuch'ob, y nutij ruk'ij riche (rixin) chi nuben achique ri nika chuwech ri rixjayil. ³⁴ Y queri' chuka' ri k'opoj, can c'o rucojol riq'ui jun ixok ri c'ulan chic. Ri k'opoj más nicowin nuch'ob ri achique ri nrajo' ri Ajaf, can nujech wi ri' riche (rixin) chi nuya' ri ránima y ri ruch'acul pa rusamaj ri Ajaf. Yac'a ri ixok ri c'ulan chic, ma can ta nicowin nuch'ob ri achique ri nrajo' ri Ajaf, ruma ya ri rusamaj chuwech re ruwach'ulef ri nuch'ob* y nutij ruk'ij riche (rixin) chi nuben achique ri nika chuwech ri rachijil.

³⁵ Ri xinbij chiwe, riche (rixin) chi yixinto' y ma riche (rixin) ta chi yixink'et. Riyin nwajo' chi riyix nic'uaj ta jun c'aslen utz y man ta jun ri ntoc chupan, riche (rixin) chi can ya ta ri nrajo' ri Ajaf ri niben.

³⁶ Pero wi xa c'o c'a jun tata'aj ri ma ruya'on ta ri rumi'al riche (rixin) chi nic'ule', y ri k'opoj xa c'o chic rujuna', y ri tata'aj nuch'ob chi ma utz ta rubanon chi ma ruya'on ta k'ij chare ri rumi'al riche (rixin) chi nic'ule', y nutz'et chi ri k'opoj xa nrajo' nic'ule', tuya' c'a k'ij chare riche (rixin) chi nic'ule', ruma ma mac ta ri nuben, wi nuya' el riche (rixin) chi nic'ule'. ³⁷ Pero wi ri tata'aj can cukul ruc'u'x chi can utz ri nuben, y wi can majun rajawaxic chi ri rumi'al nic'ule', y wi can majun nik'ato ruwech riq'ui ri nuch'ob, y wi xa can ruch'obon pa ránima chi ri rumi'al nicanaj chi k'opoj, can utz wi nuben ri tata'aj ri'. ³⁸ Ri tata'aj ri nuya' ri rumi'al riche (rixin) chi nic'ule', utz ri nuben.† Yac'a ri tata'aj ri ma nuya' ta ri rumi'al riche (rixin) chi nic'ule', más na utz ri nuben.

---

* 7:34 Lc. 10.40. † 7:38 He. 13.4.

³⁹ Jun ixok ri c'ulan, can ximil wi[‡] riq'ui ri rachijil tek c'a q'ues na ri rachijil. Ruma queri' nubij ri ley ri xuya' ri Dios. Pero wi nicom el ri rachijil, c'ac'ari' utz chi nic'ule' riq'ui jun chic achi, wi queri' nrajo' riya'. Pero nic'atzin chi nic'ule' riq'ui jun achi ri runiman[§] chic ri Ajaf. ⁴⁰ Yac'a riyin nbij chi jun ixok malca'n xa más ta utz chi man ta nic'ule' chic jun bey; ruma más quicoten chare riya' wi nic'oje' ruyonil. Y riyin nch'ob chi queri' chuka' nrajo' ri Lok'olaj Espiritu riche (rixin) ri Dios ri c'o wuq'ui.

8

Ri Pablo nich'o chrij ri ti'ij ri xa tzujun (sujun) chic chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek

¹ Y wacami nwajo' nbij juba' chrij ri ic'utun pe chuwe, chrij ri ti'ij quiche (quixin) ri chicop ri yecamisex riche (rixin) chi nitzuj (nisuj) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek. Riyoj y riyix ketaman ronojel ri'. Pero ri na'oj ri' xa nuben chiwe chi ninimirisaj iwi'. Yac'a riyin nbij chi más utz chi tikajo' ki', * ruma wi nikajo' ki', nuben chake chi yojq'uiy chupan ri kac'aslen riq'ui ri Dios. ² Jun winek ri nuch'ob chi c'o q'uiy retaman,† ri' xa sachnek chuwech. Ruma xa ma k'axnek ta chuwech ri rajawaxic chi nretamaj. ³ Y wi kitzij chi nikajo' ri Dios, can etamatel kawech[‡] ruma ri Dios.

⁴ Rumari' can nwajo' nbij juba' chiwe chrij ri ti'ij quiche (quixin) chicop ri yecamisex riche (rixin) chi yetzuj (yesuj) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek. Ketaman chi xaxu (xaxe wi) jun Dios c'o,§ y ketaman chi ri dios ri xa ye banon cuma winek, can majun quejkalen. ⁵ Y

‡ 7:39 Ro. 7.2. § 7:39 2 Co. 6.14. * 8:1 Hch. 15.20; Ro. 14.14. † 8:2

Ga. 6.3; 1 Ti. 6.4. ‡ 8:3 Ex. 33.12; Nah. 1.7; Mt. 7.33; Ga. 4.9; 2 Ti. 2.19.

§ 8:4 Dt. 4.39; 6.4; Is. 37.16; 41.24; 44.8; 45.5; Jer. 10.10.

ketaman chuka' chi yec'o winek ri yebin chi yec'o nic'aj chic dios. Yec'o dios wawe' chuwech re ruwach'ulef, y yec'o dios chila' chicaj, yecha'. Can ye q'uiy ri nibix dios* y ajaf chique. ⁶Yac'a riyoj ketaman chi xaxu (xaxe wi) jun Dios c'o,† ri Tata'ixel. Riq'ui c'a Riya' petenak wi ronojel, y nrajo' chi riyoj nikaya' ruk'ij. Ketaman chi xaxu (xaxe wi) jun Ajaf‡ c'o, ri Jesucristo. Xaxu (xaxe wi) Riya' xbanon ronojel.§ Xaxu (xaxe wi) ruma Riya' tek c'o kac'aslen.

⁷ Pero ma quinojel ta kach'alal quetaman chi ri dios ri xa ye banon cuma ri winek, xa majun yecowin niqubien. Tek rubanon ca ri kach'alal ri' xquiya' quik'ij dios ri xa ye banon cuma ri winek. Rumari' wi riye' niqutij ri ti'ij ri tzujun (sujun) chic chiquiwech dios ri xa ye banon cuma ri winek, ri cáñima xa nubij* chique chi can mac wi niqubien. Ruma ma can ta cukul quic'u'x riq'ui ri Dios. ⁸ Kitzij na wi chi ma ya ta ri nikatij ri nibano chake chi utz yojtz'et ruma ri Dios. Wi nikatij ri ti'ij ri tzujun (sujun) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek, ma nuben ta chake chi más utz yojtz'et ruma ri Dios. Y wi ma nikatij ta, ma nuben ta chake chi ma utz ta yojtz'et ruma ri Dios. ⁹ Ma ruma ta chi yix libre, ruma ta ri' utz chi nitij ri ti'ij ri', ma que ta ri'. Ruma wi nitij, y yixrutz'et jun kach'alal ri xa ma can ta cukul ruc'u'x riq'ui ri Dios, man xa niben chare chi nitzak.† ¹⁰ Riyix iwetaman chi majun nuben ta chiwe wi nitij. Pero wi c'o jun kach'alal ri ma can ta cukul ruc'u'x riq'ui ri Dios, y yixrutz'et chi yixc'o pa rachoch jun dios ri xa banon cuma winek y yixrutz'et chi can nitij ri ti'ij ri tzujun (sujun) chuwech jun dios ri xa banon cuma winek, can niben c'a chare ri kach'alal ri' chi nutij chuka'

---

* 8:5 Jn. 10.34. † 8:6 Mal. 2.10; Ef. 4.6. ‡ 8:6 Jn. 1.3; Hch. 2.36. § 8:6 Ro. 11.36. * 8:7 Ro. 14.14, 23. † 8:9 Ro. 14.1, 13.

riya', astape' ri ránima nubij chi ma utz ta. ¹¹ Y ruma chi riyix iwetaman chi majun nuben ta chiwe wi nitij ri ti'ij ri', can niben c'a chare jun kach'alal ri ma can ta cukul ruc'u'x riq'ui ri Dios chi nitzak. Y wi queri', ma utz ta, ruma chi ri Cristo xcom ruma chuka' ri jun kach'alal ri'. ¹² Y wi riyix queri' niben, xa jun mac yixtajin niben chique ri kach'alal ri ma can ta cukul quic'u'x riq'ui ri Dios y can nisoc ri cánima y yetzak. Wi queri' niben, can chrij c'a ri Cristo yixyacatej wi[‡] y yixmacun. ¹³ Rumari' riyin ma ntij ta ti'ij, wi ntz'et chi nuben chare jun kach'alal chi nitzak. [§] Ma nwajo' ta chi wuma ta c'a riyin nitzak jun kach'alal.

9

Ri Pablo can ruc'amon wi chi c'o ta ri xuc'utuj chique ri kach'alal ruma can apóstol wi

¹ ¿La ma yin libre ta cami? ¿La ma yin jun apóstol* ta chuka' cami riyin? ¿La ma xintz'et ta cami ruwech ri Kajaf Jesús? ¿La ma ruma ta cami ri samaj ri xinben chicojol tek riyix xinimaj ri Ajaf? ² Wi chiquiwech nic'aj chic riyin ma yin ta apóstol, chiwech riyix can yin wi. Ruma tek riyin xintzijoj ri ruch'abel chiwe, riyix can xinimaj ri Ajaf,† y re' can jun retal chi yin jun apóstol riche (rixin) ri Ajaf.

³ Y riyin yac'are' nbij riche (rixin) chi ntobej wi' chiquiwech ri yebin chi ma yin ta apóstol: ⁴ Riyoj, ri can yoj rusamajel ri Dios, ¿la can ma rajawaxic ta cami chi yojtzuk?‡ ⁵ ¿La ma ruc'amon ta cami chi nikaben riyoj achi'el ri kach'alal Pedro§ y ri nic'aj chic apóstoles? Ruma riye' c'o quixjayil y yecachibilaj el tek yebe chubanic ri rusamaj ri Dios. Y queri' chuka' niqubien ri ye rach'alal*

‡ 8:12 Mt. 25.40; Hch. 9.4. § 8:13 Ro. 14.13, 21. * 9:1 Hch. 9.15; 1 Ti. 2.7; 2 Ti. 1.11. † 9:2 2 Co. 3.2. ‡ 9:4 2 Ts. 3.9. § 9:5 Mt. 8.14.

* 9:5 Mt. 13.55; Mr. 6.3.

ri Kajaf Jesús. ⁶ ¿La ma rajawaxic ta cami chi riyin y ri Bernabé yojtzuk cuma ri kach'alal? ¿O xaxu (xaxe wi) cami re yoj ca'i' ri c'o chi yojsamej[†] riche (rixin) chi nikach'ec ri kaway, tek ri nic'aj chic rusamajel ri Dios yetzuk? ⁷ ¿Achique nibij riyix? ¿C'o cami jun soldado[‡] ri xa ya ri rurajil riya' nucusaj riche (rixin) chi nutzukbej ri' tek c'o pa cuartel? ¿O c'o cami jun achi ri ruticon uva[§] y xa man ta nutij ruwech tek ntel pe?^{*} ¿O c'o ta chuka' cami jun aj yuk' quiche (quixin) chicop, ri ma nukum ta juba' ri leche ri niqiya' ri chicop?

⁸ ¿Achique cami ruma tek riyin nnataj re' chiwe, nich'ob riyix? ¿Xaxu (xaxe wi) cami ruma chi queri' nibanatej chuwech re ruwach'ulef tek queri' nbij riyin chiwe? ¿Ma que ta cami chuka' ri' nubij chupan ri ley riche (rixin) ri Moisés? ⁹ Ruma ri ley riche (rixin) ri Moisés ri tz'ibatal ca, nubij: Ri wáquix tek nich'ayo trigo utz chi niya'ox (nya') k'ij chare chi niwa'. Ma tixim ta[†] xerey. Queri' nubij ri ley. Ri Dios xubij queri', ma ruma ta chi xaxu (xaxe wi) ri wáquix xujoyowaj quiwech. ¹⁰ Riya' xubij queri' ruma nrajo' chi ri yoj rusamajel yojtzuk. Achi'el nuben jun achi ri nusamajij ri ulef, riya' can royoben wi ri k'ij tek c'o xtuc'ul[‡] ruma ri rusamaj. Y queri' chuka' ri nich'ayo rutrigo, can nroyobej c'a chi c'o ri nuya' chare. ¹¹ Y wi riyoj xkatic pa tak iwánima ri ruch'abel ri Dios ri ma niq'uis ta, ¿La q'uixbel cami chi riyoj nikac'ul[§] jun cosa ri xa niq'uis? ¹² Y wi yec'o nic'aj chic ri ye rusamajel ri Dios ri c'o quic'ulun chiwe, ¿c'a ta c'a riyoj chi ma ruc'amon ta chi niya'^{*} ri rajawaxic chake?

[†] 9:6 2 Ts. 3.8.   [‡] 9:7 2 Co. 10.4.   [§] 9:7 Dt. 20.6.   ^{*} 9:7 Pr. 27.18.

[†] 9:9 Dt. 25.4.   [‡] 9:10 2 Ti. 2.6.   [§] 9:11 Mt. 10.10; Lc. 10.7; Hch. 20.31,

34; Ro. 15.27; Ga. 6.6.   ^{*} 9:12 2 Co. 11.7; 12.13, 14.

Yac'a riyoj majun kac'utun ta[†] chiwe, ruma ma nikajo' ta chi ri lok'olaj ruch'abel ri Cristo ri niya'o colotajic chi man ta chic nibiyin rutzijoxic. Y rumari' riyoj kacocho' on ronojel. ¹³ Yac'a riyoj, wi ta xkac'utuj kaway chiwe, man ta itzel chuka' xkaben, ruma riyix jabel iwetaman chi queri' xquiben ri xesamej pa rachoch ri Dios pa tinamit Jerusalem. Ri xesamej chirri' xquitij c'a ri xquic'uala' apo ri winek riche (rixin) pa rachoch ri Dios. Y queri' chuka' tek ri winek xquic'uaj apo jun chicop o jun chic cosa riche (rixin) chi ri sacerdotes xquiya' chare ri Dios pa ruwi' ri altar, ri sacerdotes ri' can c'o chi xquic'om ca juba' riche (rixin) chi xquitij.[‡] ¹⁴ Y queri' chuka' ri ruchilaben ca ri Ajaf, chi ri yetzizon ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic, ya c'a samaj ri' ri niqitzukbej qui'.[§]

¹⁵ Yac'a riyin majun ri nc'utun ta chiwe, y chuka' ma ntz'ibaj ta el ronojel re' chiwe riche (rixin) chi yinitzuk yiniwilij, ma que ta ri'. Más utz yicom el que chuwech nc'utuj jun cosa chiwe. Ruma riyin can yiquicot chi majun ri nc'utun ta chiwe, y ma nwajo' ta c'a chi c'o ta jun ri nelesan* re raybel re' chuwe.

¹⁶ Riyin wi ntzijo' ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic, majun achique ta ruma chi nnimirisaj wi'. Ruma re samaj re' can chilaben pe chuwe chi can rajawaxic chi ntzijo'. Juyi' c'a oc nuwech riyin wi xa ma xtintzijo' ta re ch'abel re'.

¹⁷ Wi ta xa riyin xicanon re samaj re', can c'o ta wajel nc'utuj chiwe. Pero xa ma que ta ri'. Ri samaj ri nben, can ya wi ri Dios ri xya'o chuwe.[†] ¹⁸ ¿Y achique nch'ec riyin ruma nben ri samaj ri'? Ri nch'ec riyin ya ri quicoten ri

---

† 9:12 1 Ts. 2.6, 9. ‡ 9:13 Lv. 6.16; 7.6, 8; Nm. 5.9; 18.8, 20. § 9:14 Lc. 10.7; Ga. 6.6; 1 Ti. 5.17. * 9:15 2 Co. 11.10. † 9:17 Ga. 2.7; Fil. 1.17; Col. 1.25.

nuna' ri wánima chi majun wajel nc'utuj ruma nk'alajsaj‡
ri lok'olaj ruch'abel ri Cristo ri niya'o colotajic, astape' can
ruc'amon chi xinc'utuj ta wajel chiwe.

¹⁹ Rumari' riyin ma yin ximil ta c'a chuxe'§ rutzij jun
winek riche (rixin) chi ya ta riya' ri nibin pe chuwe
achique ri c'o chi nben riq'ui ri samaj. Riyin can pa
wánima c'a xalex wi chi nben chi yin achi'el jun mozo
quiche (quixin) quinojel riche (rixin) chi yec'o ta nic'aj
chic ri yeniman riche (rixin) ri Cristo. ²⁰ Tek yic'oje'
chiquicojol ri wech aj Israel, can nben achi'el niquben
riye', ruma can nwajo' chi niquinimaj ri Cristo. Riye'
chuxe' ri ley riche (rixin) ri Moisés yec'o wi, y riyin
ma yinc'o ta chic chuxe' ri ley ri'. Yac'a tek yic'oje'
chiquicojol, can nben* achi'el can yinc'o chuxe' ri ley,
ruma nwajo' chi yench'ec riche (rixin) chi niquinimaj ri
Cristo. ²¹ Y tek yic'oje' chiquicojol ri winek ri ma ye
israelitas ta, ri ma yec'o ta chuxe' ri ruley ri Moisés, riyin
can nben chi achi'el xa ma wetaman ta achique nubij
ri ley. Queri' nben ruma nwajo' chi riye' niquinimaj ri
Cristo.† Pero chuka' ma nbij ta chi nmestaj ca ri ruley ri
Dios, ma que ta ri', riyin can nben wi‡ ri nubij ri ley ri
xuc'om pe ri Cristo. ²² Tek yic'oje' chiquicojol ri kach'alal
ri ma can ta cukul quic'u'x riq'ui ri Dios, riyin nben achi'el
niquben§ riye' riche (rixin) chi yench'ec riche (rixin) chi
yecolotej. Y queri' nben quiq'ui quinojel riche (rixin) chi
nwajo' yecolotej jojun chique riye'. ²³ Nben ronojel ri'
ruma nwajo' chi ye q'uiy ta yeniman ri lok'olaj ch'abel ri
niya'o colotajic, y riche (rixin) chi junan nikac'ul ri utzil
ri yeruc'om pe ri lok'olaj ch'abel ri'.

---

‡ 9:18 2 Co. 11.7. § 9:19 Ga. 5.13. * 9:20 Hch. 16.3; 21.23-26. † 9:21
1 Co. 7.22; Ga. 3.2. ‡ 9:21 Ro. 2.12. § 9:22 Ro. 15.1.

²⁴ Riyix jabel iwetaman chi pa jun etz'anen achi'el ri anin (anibel), quinojel niqutij quik'ij,* pero xaxu (xaxe wi) jun ri nich'acon. Rumac'ari' riyix titija' c'a ik'ij riche (rixin) chi nich'ec ri utzilaj sipanic ri xtuya' ri Dios. ²⁵ Ri ye'oc c'a pa jun etz'anen achi'el ri anin (anibel), can niquichajij wi qui' chuwech ronojel,† y ma niquiben ta ri xa ma utz ta nuben chique. Queri' niquiben y ri niquich'ec xa niq'uis. Yac'a ri xtuya' ri Dios chake riyoj ma niq'uis ta.‡ ²⁶ Rumari' riyin ntij nuk'ij nchapon anin (anibel) y ma nben ta achi'el nuben jun ri xa ma retaman ta acuchi (achique) napon wi. Ni ma nben ta c'a achi'el nuben jun ri netz'eyaj chi yech'ayo qui' riq'ui jun chic, y tek nuya' jun k'a' chare, xa ma nuk'i' ta apo, xa pa cak'ik' nuya' wi. ²⁷ Riyin ma nya' ta k'ij chi ya ta ri nuch'acul ri nich'acon chuwij, xa can nben wi chare chi yin c'a riyin ri rajaf y tunimaj nutzij. Ruma sibilaj ta juyi' oc nuwech, wi ta riyin ma yich'acon ta,§ tek xa can yin c'a riyin ri xitzijon ri ruch'abel ri Dios chique sibilaj ye q'uiy winek.

10

Ma tikaya' ta quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek

¹ Rumac'ari' wach'alal, riyin nwajo' chi riyix niwetamaj chrij ri xbanatej quiq'ui ri kate' katata' ojer. Can c'o ri rutzil ri Dios quiq'ui. Ruma can xuya' c'a pe jun sutz' ri xuc'uan quibey.* Xujech chuka' ri mar chiquiwech riche (rixin) chi xek'ax el.† ² Y quinojel can achi'el xeban bautizar pa rubi' ri Moisés pa sutz' y pa mar. ³ Quinojel riye' xa jun ruwech ri xquitij ri xka pe chila' chicaj riq'ui ri Dios.‡ ⁴ Y queri' chuka' quinojel xquikum ri ya' ri xuya'

* 9:24 Ga. 2.2; 5.7; Fil. 2.16; He. 12.1. † 9:25 Nm. 23.19. ‡ 9:25 1 Ti.

6.12; Stg. 1.12; Ap. 2.10. § 9:27 Jer. 6.30; 2 Co. 13.5. * 10:1 Ex. 13.21.

† 10:1 Ex. 14.22. ‡ 10:3 Ex. 16.15.

pe ri Dios chique. Ri ya' ri' xel c'a pe pa jun abej. § Y ri abej ri' ya ri Cristo; y Riya' can benak wi quiq'ui. ⁵ Pero ma riq'ui wi ri' ye q'uiy chique riye' ri ma xquinimaj ta rutzij, y rumari' xecom ca* pa desierto; ruma ma xka ta chuwech ri Dios ri xequibanala'.

⁶ Ronojel c'a re' xbanatej riche (rixin) chi jun c'ambel na'oj chkawech, chi ma tikarayij ta riyoj achi'el ri xquirayij riye'. Ruma riye' xquirayij cosas ri ma ye utz ta. ⁷ Ma tiya' ta quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek, ma tiben ta achi'el ri xquiben riye', ruma yec'o nic'aj chique riye' ri xquiya' ruk'ij jun dios ri xa ye riye' xebano, achi'el ri tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios, tek nubij: Ri winek xetz'uye' chuwech ri wachbel ri' riche (rixin) chi xewa' xe'uc'ya', y tek xec'achoj chare ri wa'in, xeyacatej el riche (rixin) chi xquichop jun itzel etz'anen. † Queri' nubij ri tz'ibatal ca. ⁸ Yec'o achi'a' y yec'o ixoki' ri xquicanola' qui' riche (rixin) chi xemacun y xa ma quic'ulaj ta qui' ‡ y rumari' pa jun k'ij xecom ye veintitrés mil winek. Man c'a tikaben ta riyoj achi'el ri xquiben riye'. ⁹ Ma tikatojtobej ta ri Ajaf achi'el ri xquiben riye', ruma riye' xcajo' xquitojtobej ri Ajaf wi can kitzij chi nuya' pe ruc'ayewal pa quiwi'. Y rumari' xecom c'a pa quik'a' sibilaj ye q'uiy cumatz. § Y riyoj man c'a tikaben ta achi'el ri xquiben riye'. ¹⁰ Yec'o nic'aj ruma xexebexot (xexebeloj) chrij ri Dios, rumari' c'o jun ri xtak pe pa quiwi' riche (rixin) chi xerucamisaj.* Rumari' man c'a tiben ta queri' riyix.

¹¹ Ronojel c'a ri xquic'ulwachij riye', jun c'ambel na'oj chkawech riyoj. Ye tz'ibatal c'a ca† riche (rixin) chi riyoj

---

§ 10:4 Ex. 17.6; Nm. 20.11; Dt. 8.15; Sal. 78.15; 105.41. * 10:5 Nm. 14.29, 32, 35; 26.64, 65. † 10:7 Ex. 32.6. ‡ 10:8 Nm. 25.1. § 10:9 Nm. 21.5, 6. * 10:10 Nm. 14.2, 37. † 10:11 Ro. 15.4.

ri yojc'o chupan re ruq'uisbel tak tiempo riche (rixin) re ruwach'ulef, can tikachajij ki' riche (rixin) chi ma xtikac'ulwachij ta chuka' riyoj queri'.[‡] ¹² Rumari', wi c'o jun kach'alal ri nuch'ob ka chi cof c'o, can rajawaxic chi tuchajij ri' jabel riche (rixin) chi ma nitzak ta. ¹³ Y tek c'o jun tojtobeníc nipe pan ic'aslen, ma tibij ta chi xaxu (xaxe) wi riyix ri yixc'ulwachin queri', ruma xa can yec'o chuka' nic'aj ri queri' niquic'ulwachij. Y ri Dios can choj wi iwuq'ui, ruma ma nuya' ta k'ij chi can nik'ax ruwi'[§] ri tojtobeníc ri nipe pan ic'aslen. Y can nuya' chuka' iwuchuk'a' riche (rixin) chi yixcowin yixk'ax* chupan.

¹⁴ Rumac'ari' riyix wach'alal ri sibilaj yixinwajo', majun bey tiya' ta quik'ij dios ri xa ye banon cuma winek. ¹⁵ Yich'o iwuq'ui riyix ri c'o ina'oj,[†] tich'obo' jabel ri xinbij, y c'ac'ari' tibij chuwe wi kitzij o xa ma kitzij ta ri xinbij. ¹⁶ Tek nikanataj ri rucamic ri Cristo, nikamatioxij chare ri Dios ri ruya'al uva ri nikakum y yari' ruquiq'uel ri Cristo. Y tek nikakum, ¿la ma junan ta cami kawech nuben[‡] chake riq'ui ri Cristo? Y queri' chuka' ri caxlan wey ri nikawech', yari' ruch'acul ri Cristo, y tek nikatij, ¿la ma junan ta cami kawech nuben chake riq'ui ri Cristo? ¹⁷ Y ruma chi ri caxlan wey xa jun, rumari' junan kawech[§] kabanon konojel achi'el rubanon jun ch'aculaj, astape' riyoj sibilaj yoj q'uiy. Ruma konojel yojtijo riche (rixin) ri caxlan wey ri'.

¹⁸ Titzu' na pe' ri achique xquiben ri kech aj Israel. Tek riye' xquic'uaj apo jun chicop pa rachoch ri Dios riche (rixin) chi ri sacerdotes xquiya' chare ri Dios pa ruwi'

[‡] 10:11 He. 10.25.   [§] 10:13 Ex. 13.17; Jer. 29.11; 2 P. 2.9.   * 10:13 Hch. 27.44.   [†] 10:15 1 Co. 8.1.   [‡] 10:16 Mt. 26.26; Mr. 14.22-24; Lc. 22.19, 20; Hch. 2.42.   [§] 10:17 Ro. 12.5.

ri altar,* riye' can bin c'a chique chi niquic'om ca juba' riche (rixin) chi niquitij. Y tek xquitij, ¿la ma k'alaj ta cami chi riye' can junan quiwech xquiben riq'ui ri Dios? Y wi queri', ¿achique cami nic'ulun wi chi tzij tek riyix nitij ri ti'ij tzujun (sujun) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek? ¹⁹ ¿Achique nich'ob riyix riq'ui ri xinbij ka? ¿La can c'o cami rejkalen jun dios ri xa banon cuma winek? y rumari', ¿la can c'o cami rejkalen ri ti'ij ri tzujun (sujun) chuwech?† Majun. ²⁰ Rumari' nbij c'a chiwe, chi ri winek ri ma quetaman ta ruwech ri Dios, tek niqitzuj (niquisuj) ti'ij chuwech jun dios ri xa banon cuma winek, ma chare ta c'a ri Dios niqitzuj (niquisuj) wi, xa chique ri itzel tak espíritu,‡ rumari' riyin ma nwajo' ta chi riyix niben queri' riche (rixin) chi ma niben ta junan iwech quiq'ui ri itzel tak espíritu. ²¹ Ruma riyix ri can nikum c'a ri ruya'al uva riche (rixin) chi ninataj ri rucamic ri Ajaf, can ma ruc'amon ta chi nikum chuka' jun cosa ri xa quiche (quixin) ri itzel tak espíritu. Riyix ri nitij ri caxlan wey riche (rixin) chi ninataj ri rucamic ri Ajaf, can ma ruc'amon ta chi nitij chuka' jun cosa ri xa quiche (quixin)§ ri itzel tak espíritu. ²² Riche (rixin) chi ma nikayec ta royowal ri Ajaf. Riyix ma tina' ta chi c'o más iwuchuk'a' que chuwech Riya', xa tixibij iwi' chi niben queri'.*

Tiya' ruk'ij ruc'ojlen ri Dios riq'ui ronojel ri ye'ibanala'

²³ Ronojel xa can utz chi nben, pero ma ronojel ta ruc'amon chi nben. Ronojel xa can utz chi nben,† pero ma ronojel ta nuben chique ri kach'alal chi yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. ²⁴ Man c'a tikaben ta xaxu

---

* 10:18 Lv. 3.3; 7.15. † 10:19 1 Co. 8.4. ‡ 10:20 Dt. 32.17. § 10:21 Dt. 32.38; 2 Co. 6.15. * 10:22 Job 9.4; 40.9-14; Ez. 22.14. † 10:23 1 Co. 6.12.

(xaxe wi) ri c'o utz nuc'om pe chake riyoj,[‡] rajawaxic chi tikabana' ri c'o utz nuc'om pe chique ri nic'aj chic.

²⁵ Ri ti'ij ri nic'ayix pa tak c'aybel, riyix utz chi nilok' y nitij. Ma rajawaxic ta na chi riyix nic'utuj,[§] wi tzujun (sujun) o ma tzujun (sujun) ta chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek. Riche (rixin) chi queri' ma xtik'axo ta ri iwánima. ²⁶ Ruma can riche (rixin) ri Ajaf Dios re ruwach'ulef y ronojel ri yeq'uiy chuwech.*

²⁷ Wi c'o jun winek ri ma runiman ta ri Dios, y riya' yixrusiq'uij (yixroyoj) pa jun wa'in, utz yixbe, wi niwajo'. Y titija'[†] ri yeruya' chiwe, y ma rajawaxic ta na chi nic'utuj wi tzujun (sujun) o ma tzujun (sujun) ta chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek riche (rixin) chi ma xtik'axo ta ri iwánima. ²⁸ Pero wi c'o ta jun ri nibin chiwe: Re ti'ij re' ma utz ta chi nitij ruma xa tzujun (sujun) chiquiwech dios ri xa ye banon cuma winek, nicha' ta chiwe, riyix can man c'a titij ta ri ti'ij ri',[‡] riche (rixin) chi queri' man ta jun nisocotej ránima. Ruma can riche (rixin) ri Ajaf Dios re ruwach'ulef y ronojel ri yeq'uiy chuwech.[§] ²⁹ Y tek riyin nbij chiwe chi man ta jun nisocotej ránima, ma yix ta riyix ri yixinataj, ma que ta ri'. Xa ruma ri jun chic, chi riq'ui juba' nisocotej ri ránima. Pero riq'ui juba' yec'o chiwe riyix ri niquich'ob ka pa tak cánima: ¿Achique ruma nubij jun chuwe chi ma utz ta ntij ti'ij, xa ruma chi chuwech riya' ma utz ta nitij ri ti'ij* ri tzujun (sujun) chuwech jun dios ri xa banon cuma winek? ³⁰ Y wi riyin can nmatioxij chare ri Dios ri ti'ij ri ntij,[†] ¿achique c'a ruma tek c'o ch'abel ri yebix chuwij ruma ri ntij?

[‡] 10:24 Ro. 15.1.   [§] 10:25 1 Ti. 4.4.   * 10:26 Sal. 24.1.   [†] 10:27 Lc. 10.7.   [‡] 10:28 1 Co. 8.10.   [§] 10:28 Dt. 10.14.   * 10:29 Ro. 14.16.   [†] 10:30 Ro. 14.6.

³¹ Rumac'ari' riyin nbij chiwe chi tek riyix yixwa' yixuc'ya' o xabachique ta na jun chic ri niben, can tibana', pero riche (rixin) chi niya'‡ ruk'ij ri Dios. ³² Y ma tiben ta chique ri winek chi niqumalij quic'u'x y yetzak,§ xa can tichajij c'a iwi' chi ma niben ta queri'. Majun achoj chare tiben wi queri', ni xa ta chique ri winek israelitas, ni xa ta chique ri winek ri ma ye israelitas ta, y ni xa ta chique chuka' ri can ye riche (rixin) chic ri Dios. ³³ Xa can tibana' achi'el ri nben riyin. Riyin nben ri nika chiquiwech quinojel y ma nben ta xaxu (xaxe wi) ri c'o utz nuc'om pe chuwe. Riyin xa can ntij nuk'ij riche (rixin) chi nben ri c'o utz nuc'om pe chique quinojel,* riche (rixin) chi yecolotej.†

11

¹ Can tibana' c'a achi'el ri nben riyin,* ruma riyin can nben wi ri achi'el xuben ri Cristo.

Ri utz chi niquben ri ixoki' tek niquben orar y tek niqubij ri ruk'alajsan ri Dios chique

² Wach'alal, riyin sibilaj yiquicot iwuma riyix, ruma can yinoka wi chi'ic'u'x.† Y riyix can niben wi ri nc'utun ca chiwech.‡ ³ Yac'a riyin nwajo' chuka' chi riyix niwetamaj chi ri Cristo§ yari' ri jolomaj pa quiwi' ri achi'a', y ri achi yari' ri jolomaj pa ruwi' ri ixok. Y ya ri Dios* ri jolomaj pa ruwi' ri Cristo. ⁴ Tek riyoj achi'a' nikaben c'a orar, y chuka' tek nikabij ri ruk'alajsan ri Dios chake,† ma tikacuch ta ri kajolon (kawi'). Ruma wi queri' nikaben, nikakasaj c'a

---

‡ 10:31 Dt. 12.7, 11; Zac. 7.6. § 10:32 Ro. 14.13. * 10:33 Ro. 15.2.
 † 10:33 Ro. 11.14. * 11:1 2 Ts. 3.9. † 11:2 1 Co. 7.12. ‡ 11:2 2 Ts. 2.15. § 11:3 Gn. 3.16; Ro. 14.9; Ef. 5.23. * 11:3 Jn. 4.34. † 11:4 1 Co. 12.10, 28; 14.3-6.

ruk'ij ri jolomaj ri c'o pa kawi'. ⁵ Yac'a ri ixoki'‡ tek niqubien orar, y chuka' tek niqubij ri ruk'alajsan ri Dios chique, tiquicuchu' ri quijolon (quiwi'). Ruma wi xa ma niqubien ta queri', niquikasaj ruk'ij ri jolomaj ri c'o pa quiwi'. Y chuka' ri ma niquicuch ta ri quijolon (quiwi'), can junan riq'ui chi socan el ronojel ri rusmal quiwi'. ⁶ Y wi yec'o ixoki' ri ma nicajo' ta niquicuch quijolon (quiwi'), tiquisocaj el ri rusmal quiwi'. § Pero wi yeq'uix niquisocaj el ri rusmal quiwi', tiquicuchu' c'a ri quijolon (quiwi'). ⁷ Riyoj achi'a' ma utz ta chi nikacuch ri kajolon (kawi'), ruma can yoj ruwachbel wi ri Dios* y nikac'ut ri ruk'ij y ruc'ojlen Riya', y ri ixoki' niquic'ut ri quik'ij ri cachijlal. ⁸ Ruma ri nabey achi, can ya wi c'a ri Dios ri xbano riche (rixin), † y ma riq'ui ta c'a jun ixok xalex wi. Yac'a tek xuben ri nabey ixok, ri Dios xucusaj c'a jun rubakil ri achi. ⁹ Ri Dios ma xuben ta ri achi ruma rajawaxic‡ chare ri ixok, yac'a ri ixok xban ruma can rajawaxic chare ri achi. ¹⁰ Rumari' ri ixoki' can tiquicuchu' c'a quijolon (quiwi'), riche (rixin) chi niquic'ut chi can yeniman wi tzij. Ruc'amon chi niqubien queri', ruma ri ángeles can ye quitzuliben wi pe. § ¹¹ Yac'a chuwech ri Ajaf Dios chi achi chi ixok xa junan kak'ij.* Ri ixok can rajawaxic wi c'a chare ri achi y queri' chuka' ri achi can rajawaxic wi chare ri ixok. ¹² Y can kitzij na wi chi ri ixok xban riq'ui jun rubakil ri achi, pero chuka' ri achi nalex riq'ui jun ixok. Can majun c'a ri más ta nim ruk'ij. Pero konojel riq'ui ri Dios yoj petenak wi. †

¹³ Tich'obo' c'a jabel. ¿La utz cami chi ri ixok ma nucuch ta rujolon (ruwi') tek nich'o riq'ui ri Dios pan oración?

‡ 11:5 Hch. 21.9. § 11:6 Nm. 5.18. * 11:7 Gn. 1.26. † 11:8 Gn. 2.21-23. ‡ 11:9 Gn. 2.18. § 11:10 Ec. 5.6. * 11:11 Ga. 3.28. † 11:12 Pr. 16.4; Ro. 11.36; 1 Co. 8.6; He. 1.2, 3.

¹⁴ Riyix iwetaman chi can etamatel wi cuma quinojel ri winek chi jun achi wi nuya' k'ij chi niq'uuiy ri rusmal ruwi', ri' xa q'uixbel. ¹⁵ Pero chare jun ixok can ruc'amon wi chi niq'uuiy ri rusmal tak ruwi'. Ruma ri rusmal ruwi' can ya'on wi c'a chare riche (rixin) chi nucuch ri rujolon (ruwi'). ¹⁶ Y riq'ui c'a juba' yec'o kach'alal ri nicajo' yech'ojin chrij ri yitajin chubixic,‡ pero riyin nbij c'a chique chi riyoj majun chic jun costumbre chkacojol, y ni xa ta chiquicojol ri iglesias ri xabachique ta na lugar yec'o wi.

Ri kach'alal aj Corinto xa ma junan ta quiwech tek niquben ri lok'olaj wa'in, ri niquinatabej ri rucamic ri Jesús

¹⁷ Y ri nwajo' nbij chiwe wacami, pokon juba' xti-wac'axaj, ruma ma riche (rixin) ta chi nya' ik'ij, ruma xa ma utz ta ri yixtajin chubanic. Ruma tek nimol iwi', pa ruq'uexel chi c'o utz nuc'om pe chiwe, xa ruyon itzel ri nbe'ic'ulu' pe. ¹⁸ Ri nabey ri nwajo' nbij chiwe, ya ri wac'axan chiwij chi tek riyix nimol iwi', xa ma junan ta iwech.§ Riyix xa ijachalon iwi'. Y riyin nbij chi riq'ui juba' kitzij ri nibix chuwe. ¹⁹ Pero xa can queri' c'o chi nibanatej,* riche (rixin) chi queri' yek'alajin ri achique kach'alal ri can kitzij chi quiniman ri Cristo y ri xa ma kitzij ta chi quiniman. ²⁰ Y tek riyix nimol iwi', riche (rixin) chi ninataj ri rucamic ri Ajaf Jesucristo, can niben wi c'a ri lok'olaj wa'in, pero xa ma ya ta c'a rubanic niben. ²¹ Ruma tek nimol iwi', yec'o kach'alal ri xa niqitij yan ka ri quic'uan† apo y ma niquiya' ta ca juba' chique ri kach'alal ri majun c'o quiq'ui. Y rumari', yec'o c'a ri xa majun niqitij ca, y yec'o nic'aj hasta yek'aber el. ²² ¿La can majun cami iwachoch riche (rixin) chi chiri' ta yixwa'

---

‡ 11:16 1 Ti. 6.4. § 11:18 1 Co. 1.10; 3.3; 5.1; 6.1. * 11:19 Mt. 18.7; Lc. 2.35; 17.1. † 11:21 Jud. 12.

yixuc'ya' wi?‡ ¿O chiwech riyix xa can majun oc quik'ij ri nic'aj chic kach'alal ye riche (rixin) ri iglesia?§ ¿Y achique chuka' ruma tek can niya' (nitzek) quiq'uix ri kach'alal ri xa majun oc c'o quiq'ui?* ¿Can niwajo' c'a riyix chi riq'ui ri ye'ibanala', riyin nya' ta ik'ij? Riyin xa ma nya' ta ik'ij ruma xa ma utz yixtajin chubanic.

Ri achique rubanic ri lok'olaj wa'in, natabel riche (rixin) ri rucamic ri Jesús

²³ Riyin can ya c'a ri Ajaf ri xk'alajsan chinuwech† ri xinc'ut chiwech. Chi ri Ajaf Jesús tek xa nijach yan el pa quik'a' ri winek, chupan ri ak'a' ri' Riya' xberuli'ej c'a pe jun caxlan wey. ²⁴ Y tek rumatioxin chic chare ri Dios, xuwech' ri caxlan wey, y xubij chique ri rudiscípulos: Tic'ama' y titija' re caxlan wey re', ruma yac'are' ri nuch'acul ri xtapon pa camic riche (rixin) chi yixcolotej. Can titija' c'a, riche (rixin) natabel wuche (wixin). ²⁵ Y tek xec'achoj chare ri wa'in, ri Jesús xuchop chuka' ri vaso ri c'o ruya'al uva chupan, y xubij: Re ruya'al uva re', yac'are' ri ruq'uexewach ri nuquiq'uel ri xtibiyin tek xquicom. Riq'ui c'a ri xtibiyin ri nuquiq'uel, can yac'ari' tek xc'achoj‡ ri c'ac'ac' trato ri rajowan pe ri Dios chi nuben quiq'ui ri winek. Tikumu' c'a re ruya'al uva, riche (rixin) natabel wuche (wixin), y ronojel mul tek nikum, can tikumu' c'a riche (rixin) natabel wuche (wixin), xcha' ri Jesús. ²⁶ Rumari' ronojel mul tek riyix nitij c'a ri caxlan wey y nikum chuka' ri ruya'al uva, can ya wi c'a ri rucamic ri Ajaf ri nik'alajsj, y queri' tibana' apo, c'a ya tek xtapon ri k'ij chi xtipe chic jun bey Riya'.§

‡ 11:22 Lv. 19.30; Sal. 93.5. § 11:22 Sal. 89.7. * 11:22 Stg. 2.6.

† 11:23 Ga. 1.1. ‡ 11:25 He. 9.15. § 11:26 Hch. 1.11; Ap. 1.7.

Ri rajawaxic chi nikaben tek nikaben ri lok'olaj wa'in, ri nikanatabej ri rucamic ri Jesús

²⁷ Rumari' xabachique c'a ri xtitijo ri caxlan wey y nukum ri ruya'al uva ri natabel riche (rixin) ri rucamic ri Ajaf, wi xa majun rejkalen nuben chare ri rutijic ri caxlan wey y ri rukumic ri ruya'al uva, ri winek ri' nimacun,* y can chrij ri ruch'acul y ri ruqui'uel ri Ajaf nimacun wi. ²⁸ Nabey, tuku' na ka ri', wi jabel k'axnek chuwech† y c'ac'ari' tutija' ri caxlan wey y tukumu' ri ruya'al uva. ²⁹ Ruma wi xa majun rejkalen nuben chare ri rutijic ri caxlan wey y ri rukumic ri ruya'al uva ri ninatabej ri rucamic ri Ajaf Jesucristo, can c'o wi ruc'ayewal nika pa ruwi'. ³⁰ Y rumari' ye q'uiy chiwe riyix ri majun quichuk'a', ye yawa'i', y hasta yec'o xecom yan el. ³¹ Xa ta riyoj nik'ax chkawech ri yekabanala' y can nikatij kak'ij riche (rixin) chi nikachojmirisaj ri kac'aslen chuwech‡ ri Dios, Riya' ma nuya' ta ruc'ayewal pa kawi'. ³² Pero q'uiy mul ri Ajaf Dios yojruya' pa tijo pokonal,§ riche (rixin) chi nikachojmirisaj ri kac'aslen. Riche (rixin) chi man ta xtika ri nimalaj ruc'ayewal pa kawi', achi'el ri xtika pa quiwi' ri winek ri can ma quiniman ta ri Dios.

³³ Rumac'ari' wach'alal, can tiwoyobej na c'a iwi' tek nimol iwi' riche (rixin) chi niben ri wa'in natabel riche (rixin) ri rucamic ri Ajaf Jesucristo. ³⁴ Pero wi can yixnum, más ta utz chi can quixwa' pe ri pa tak iwachoch. Riyin nbij ronojel re' riche (rixin) chi ma nipe ta ruc'ayewal pan iwi'. Y c'o nic'aj chic tijonic ri c'o chi nya' chiwe, pero c'a ya tek xquinapon iwuq'ui, c'ac'ari' tek xtinya' ri tijonic ri' chiwe.

---

* 11:27 Nm. 9.10; Jn. 13.27. † 11:28 2 Co. 13.5; Ga. 6.4. ‡ 11:31 1 Jn. 1.9. § 11:32 Job 5.17; Am. 3.2; He. 12.5.

12

Jalajoj ruwech samaj nuya' ri Lok'olaj Espiritu

¹ Wach'alal, wacami nwajo' chi niwetamaj juba' chrij ri samaj ri yatajneq chake ruma ri Lok'olaj Espiritu* riyoj ri kaniman chic ri Jesucristo.

² Riyix iwetaman ri achique rubanic ri ic'aslen ri xic'uaj tek rubanon ca, tek c'a ma jane iwetaman ta ruwech ri Dios.† Riyix chak utz chiwe chi xabacuchi (xabachique) xixuc'uex wi riche (rixin) chi xiya' quik'ij dios ri ma yech'o ta, dios ri xa ye banon cuma winek. ³ Rumari' can rajawaxic wi c'a chi riyin nya' re utzilaj tijonic re' chiwe. Riyin nwajo' c'a chi tiwetamaj chi jun winek ri uc'uan ruma ri ru-Espiritu‡ ri Dios ma xtiyok'on ta chrij ri Jesús. Y queri' chuka' jun winek ri ma uc'uan ta ruma ri Lok'olaj Espiritu ma nicowin ta nubij chi ri Jesús yari' ri Ajaf.

⁴ Jalajoj c'a ruwech samaj yatajneq chake,§ pero ri niya'o, xa jun; y ri' ya ri Lok'olaj Espiritu. ⁵ Y jalajoj ruwech samaj* ri nikaben pa rusamaj ri Dios, pero xaxu (xaxe wi) jun Rajaf re samaj re'; y ri' ya ri Ajaf. ⁶ Y jalajoj ruwech samaj ri yoj cowinek kabanon, pero xaxu (xaxe wi) jun ri niya'o kachuk'a† chikajujunal; y ri' ya ri mismo Dios. ⁷ Y riq'ui ri samaj ri yatajneq chake chikajujunal, nik'alajin chi c'o ri Lok'olaj Espiritu kiq'ui.‡ Y ri samaj ri' yatajneq chake, riche (rixin) chi c'o utz nuc'om pe chake konojel. ⁸ Ruma ri Lok'olaj Espiritu ri'§ ruya'on chique nic'aj kach'alal chi yecowin niquibij ch'abel riche (rixin) na'oj. Y chique nic'aj chic kach'alal ruya'on etamabel chique chi yecowin niquiya' tijonic chique ri

---

* 12:1 1 Co. 14.1. † 12:2 Ef. 2.11. ‡ 12:3 Mt. 16.17. 1 Jn. 4.2, 3.
 § 12:4 Ro. 12.4-6; Ef. 4.4-6. * 12:5 Ef. 4.11. † 12:6 Ef. 1.23. ‡ 12:7 Ro. 12.6. § 12:8 1 Co. 2.6; 2 Co. 8.7.

kach'alal. ⁹Y can ya chuka' ri Lok'olaj Espíritu ri' ri nibano chique nic'aj chic chi can c'o jun nimalaj quicukbel c'u'x riq'ui ri Dios,* y chique nic'aj chic nuya' chi yecowin yequic'achosaj yawa'i'. ¹⁰Nic'aj chic kach'alal yatajneq chique ruma ri Lok'olaj Espíritu chi yecowin niquben milagros.† Yec'o chuka' kach'alal ri yatajneq chique chi yecowin niquik'alajsaj ri nubij ri Dios.‡ Y nic'aj chic kach'alal yatajneq chique chi chanin niquinabej, wi ri nubij jun winek can riq'ui ri Lok'olaj Espíritu petenak wi§ o xa riq'ui jun itzel espíritu. Y chique nic'aj chic ri Lok'olaj Espíritu nuben chi yecowin yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta.* Y chique nic'aj chic yatajneq chi yecowin niquik'axaj ri ch'abel ri yequibij ri kach'alal tek yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta. ¹¹Y ronojel ri samaj ri' xa jun niya'o y ri niya'o ya ri Lok'olaj Espíritu. Y chikajujunal c'o c'a jun samaj nuya' chake, y can achi'el c'a ri nrajo' Riya' ri nuya' chake.†

¹²Can achi'el rubanon ri kach'acul, c'o ruk'a', c'o raken, c'o runak' ruwech, pero xaxu (xaxe wi) jun quibanon quinojel. Ye q'uiy pero xa jun ch'aculaj. Quec'ari' chuka' kabanon riq'ui ri Cristo,‡ astape' yoj q'uiy ri cukul kac'u'x riq'ui pero xa jun c'a kabanon riq'ui. ¹³Ruma konojel xa riq'ui jun mismo Espíritu xojban wi bautizar, y xoj-oc ruch'acul ri Cristo. Xa jun c'a xuben chake. Queri' xkaben konojel, chi israelitas y chi ma ye israelitas ta. Ri kach'alal ri ye ximil pa samaj riq'ui jun patrón, xeban chuka' bautizar y xe'oc ruch'acul ri Cristo. Y queri' chuka' ri kach'alal ri ma ye ximil ta pa samaj riq'ui jun patrón. Konojel can ya c'a ri Lok'olaj Espíritu ri xkac'ul pa tak

---

* 12:9 Mt. 17.19; Mr. 16.18. † 12:10 Ga. 3.5. ‡ 12:10 Ro. 12.6. § 12:10 1 Jn. 4.1. * 12:10 Hch. 2.4. † 12:11 2 Co. 10.13. ‡ 12:12 Ga. 3.16.

kac'aslen. §

¹⁴ Achi'el rubanon ri kach'acul, c'o ruk'a', c'o raken, c'o runak' ruwech, pero xa jun ch'aculaj rubanon ronojel.

¹⁵ Xa ta nubij ri kaken: Ri quisamaj ri k'a'aj sibilaj utz, yac'a ri nusamaj riyin ma can ta utz, y rumari' ma yin riche (rixin) ta ri ch'aculaj, nicha' ta. ¿Achi que camí nibij riyix? ¿Ma riche (rixin) ta camí ri ch'aculaj ri kaken, ruma queri' ri nubij? Ma que ta ri'. Xa can riche (rixin) wi ri ch'aculaj. ¹⁶ O wi ta nubij jun chique ri kaxquin: ¿achi que ruma chi riyin ma xinoc ta wachaj? nicha' ta. Ruma ri nubij queri', ¿la ma riche (rixin) ta camí ri ch'aculaj ri kaxquin? Ma que ta ri'. Xa can riche (rixin) wi ri ch'aculaj.

¹⁷ ¿La utz camí chi ri kach'acul xaxu (xaxe wi) ta oc runak' ruwech c'o y majun ta ruxquin? Ma utz ta. Ruma wi ta queri', man ta yojac'axan. ¿O la utz camí chi ri kach'acul xaxu (xaxe wi) ta oc ruxquin c'o y majun ta rutza'n? Ma utz ta, ruma wi ta queri', man ta jun nikasek. ¹⁸ Yac'a ri Dios xuya' ronojel chare ri kach'acul; xuya' ruk'a' raken, y xuya' runak' ruwech, xuya' ronojel, can achi'el ri xutz'et Riya' chi c'o rajawaxic. ¹⁹ Y wi ta Riya' ruyon ta jolomaj o ruyon ta akanaj xuben chare ri ch'aculaj, ¿la nik'alajin camí chi jun ch'aculaj? ²⁰ Ma que ta ri', ruma ri kach'acul can yec'o wi ruk'a' raken, pero xa jun ch'aculaj rubanon ronojel.

²¹ Rumari' ri runak' kawech ma ruc'amon ta nubij chare ri kak'a': Riyit ma yac'atzin ta chuwe. Y queri' chuka' ri jolomaj ma ruc'amon ta nubij chare ri kaken: Riyit ma yac'atzin ta chuwe. ²² Ruma can quinojel c'o yec'atzin wi, chi cocoj chi nima'k. Y ri nik'alajin chi xa majun quejkalen xa yeri' ri más na ye c'atzinel. ²³ Y riyoj xa can más jabel na yekawik ri achi'el chi xa majun quejkalen chkawech. Y ri xa qu'uibel chi yekac'ut xa yeri' ri más yekawik. ²⁴ Pero

§ 12:13 Is. 44.3-5; Jn. 6.63; Col. 3.11.

ri jabel yetez'etetej chare ri kach'acul, ma rajawaxic ta chi yekawik. Ri Dios can utz wi xuben chare ronojel. Ruma hasta ri nik'alajin chi achi'el xa majun yec'atzin wi chare ri kach'acul, Riya' xuben chique chi can c'o wi quik'ij. ²⁵ Ri Dios queri' ri xuben chique quinojel ri kak'a' kaken, riche (rixin) chi quinojel tiquito' qui', y ma tiquetzelaj ta qui'. ²⁶ Rumari' wi c'o jun ri nik'axo, can ronojel ri ch'aculaj nina'o ri k'axon y wi c'o jun ri niya'ox (nya') ruk'ij, can chi ronojel ri ch'aculaj niquicot.*

²⁷ Quec'ari' ri yoj oconek chic ruch'acul ri Cristo. Can yoj rutz'akat c'a chic ri ch'aculaj ri'.[†] ²⁸ Quec'ari' rubanon ri Dios chake konojel riyoj ri kaniman ri Cristo, ri nibix iglesia chake. Chikajujunal ruya'on kasamaj, ruma c'o rajawaxic. Ri ye nabey ye ri apóstoles. Ri ruca'n ye ri profetas ri yek'alajsan ri nibix chique ruma ri Dios. Ri rox ye ri kach'alal ri yatajneq chique chi yequitijoj ri kach'alal riq'ui ri ruch'abel ri Dios. C'ac'ari' yec'o ri kach'alal ri yatajneq chique chi yecowin niquiben milagros. Yec'o ri yec'achojosan quiche (quixin) yawa'i'. Yec'o ri yeto'o quiche (quixin) ri nic'aj chic kach'alal. Yec'o ri yatajneq chique ruma ri Dios chi yecowin yequiyuk'uj ri nic'aj chic kach'alal. Yec'o ri yecowin yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta. Ri Dios can ruya'on wi kasamaj chikajujunal.‡ ²⁹ Ruma ma quinojel ta yatajneq chique chi ye apóstoles. Ma quinojel ta yatajneq chique chi ye profetas ri niquik'alajsaj ri nibix chique ruma ri Dios. Ma quinojel ta yatajneq chique chi yecowin yequitijoj ri kach'alal. Ma quinojel ta yatajneq chique chi yecowin niquiben milagros. ³⁰ Ma quinojel ta yatajneq chique chi

* 12:26 Ro. 12.15. † 12:27 Ro. 12.5; Ef. 1.23; 4.12; 5.23, 29; Col. 1.24.

‡ 12:28 Nm. 11.17; Lc. 6.14; Hch. 2.8, 11; 13.1, 3; 20.28; Ro. 12.6, 8; Ef. 2.20; 3.5; 4.11; 1 Ti. 5.17; He. 13.17, 24; 1 P. 5. 1, 4.

yecowin yequic'achosaj yawa'i'. Ma quinojel ta yatajneq chique chi yecowin yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta. Ma quinojel ta yatajneq chique chi yecowin niquik'axaj ch'abel ri yequibij ri kach'alal tek yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta. Can ma junan ta c'a samaj yatajneq chake chikajujunal. ³¹ Pero chuka' can utz chi tirayij jun samaj ri más nim rejkalen. Titija' c'a ik'ij chi iwuq'ui ta riyix nic'oje' wi ri utzil ri'. Y riyin nwajo' chuka' nc'ut jun bey chiwech ri más chi na rejkalen. §

13

Ri ajowabel yari' ri más nic'atzin

¹ Wi riyin yich'o pa q'uiy ch'abel re wawe' chuwech re ruwach'ulef, o pa quich'abel ta ri ángeles, y xa majun ajowabel wuq'ui, * xa yin junan riq'ui jun ch'ich' ri nitzinin o jun k'ojon ri nik'ajan. Ruma ri ch'ich' ri' xa choj queri' yek'ajan y majun ajowabel quiq'ui. ² Y wi yatajneq chuwe chi nk'alajsaj ri nibix chuwe ruma ri Dios, y wi nik'ax ta chinuwech ronojel runa'oj ri Dios ri ewatel riq'ui, y wi nik'ax ta chinuwech ronojel na'oj y wi ruma ta chi can cukul nuc'u'x, † ruma ta ri' yicowin nben chique ri nima'k tak juyu' chi ye'el el ri acuchi (achique) yec'o wi; y astape' ta yicowin nben ronojel ri', pero wi majun ajowabel wuq'ui, majun yic'atzin wi. ³ Y chuka' wi ta nya' ronojel ri c'o wuq'ui riche (rixin) chi yewa' ri pobres, ‡ o hasta njech wi' riche (rixin) chi yicamisex pa k'ak', pero wi majun ajowabel wuq'ui, ronojel ri' xa majun utzil nuc'om pe chuwe.

⁴ Ruma wi c'o ajowabel kiqu'ui, can nuben chake chi yojcoch'on, § chi utz kana'oj nikaben quiq'ui quinojel, chi

§ 12:31 1 Co. 14:1. * 13:1 Ro. 13:10; 1 Ti. 1:5. † 13:2 Lc. 17:6. ‡ 13:3

Mt. 6:1, 2. § 13:4 1 P. 4:8.

ma itzel ta nikana' chare jun ri utz c'o, chi ma nikaya' ta ka kak'ij y chi ma nikanimirisaj ta ki'. ⁵ Jun ri c'o ajowabel riq'ui, ma chak xabachique ta yerubanala', y chuka' ma nucanoj ta ri xaxu (xaxe wi) ri nic'atzin chare ka riya'.* Y ma nipe ta royowal† chanin, ma nuyec ta pa ránima ri pokon ri niban o ri nibix chare. ⁶ Jun ri c'o ajowabel riq'ui, ma xtiquicot ta tek xa ma choj ta ri nibanatej; riya' niquicot tek can ya ri utz nibanatej.‡ ⁷ Jun ri c'o ajowabel riq'ui, jabel nicoch'on, y ruma chuka' ri ajowabel, nunimaj ri nubij ri jun chic. Chuka' ri ajowabel nuben chare chi retaman nroyobej ronojel y yeruk'axaj§ ronojel tijoj pokonal.

⁸ Ri ajowabel man c'a xtiq'uis ta, xa can ronojel k'ij xtic'atzin. Yac'a ri samaj ri niquiben ri kach'alal chi niquik'alajsaj ri nubij ri Dios chique,* can xtapon na wi jun k'ij tek xtiq'uis rubanic. Y queri' chuka' ri samaj ri niquiben ri kach'alal chi yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta, xtapon jun k'ij tek xtiq'uis rubanic. Y queri' chuka' ronojel ri na'oj ri nuya' pe ri Dios chique jojun kach'alal, xa xtik'ax ruk'ijul. ⁹ Ruma ri na'oj ri yatajnek chake wacami xa ma ya ta ri' ronojel,† y queri' chuka' ri nibix chake ruma ri Dios riche (rixin) chi nikak'alajsaj, xa ma ya ta chuka' ri' ronojel. ¹⁰ Pero tek xa can tz'aket chic ri na'oj c'o kiq'ui, man chic xquec'atzin ta ri na'oj ri ye yatajnek chake wacami;‡ ronojel ri' xa xquek'ax ruk'ijul.

¹¹ Achi'el riyin, tek xiq'uiy pe, xinben achi'el niquiben ri ac'ala'. Xich'o achi'el yech'o ri ac'ala'; xinch'ob achi'el niquich'ob ri ac'ala'; ri nuna'oj can achi'el quina'oj ri tak ac'ala'. Yac'a tek xinoc anej achi, ma xinben ta chic achi'el

---

* 13:5 Fil. 2.4. † 13:5 Fil. 4.8. ‡ 13:6 Sal. 10.3; 2 Jn. 4. § 13:7 Ga. 6.2. * 13:8 1 Co. 14.39. † 13:9 1 Co. 8.2. ‡ 13:10 Is. 60.19; Jer. 31.34.

niquiben ri ac'ala'. ¹² Y queri' nikaben konojel riyoj ri kaniman chic ri Cristo. Re wawe' chuwech re ruwach'ulef ma jane ye tz'aket ta[§] ri na'oj ri yec'o kiq'ui. Xa junan riq'ui ri achi'el tek yojtzu'un pa jun espejo,* y ma can ta nik'alajin ri achique nikatz'et.† Pero xtapon jun k'ij tek ma xtikaben ta chic queri', y xa can k'alaj wi ri xtikatz'et. Chupan ri k'ij ri' can xtik'ax wi chkawech ronojel. Y xtiketamaj jabel ruwech ri Dios, can achi'el Riya' retaman kawech riyoj wacami.‡ ¹³ Re tiempo wacami, ri ajowabel xa can ronojel k'ij xtic'atzin y man c'a xtiq'uis ta. Can queri' chuka' ri nikacukuba' kac'u'x riq'ui ri Dios. Y queri' chuka' ri nikoyobej apo ri rutzil ri Dios ri xtuya' chake, man c'a xtiq'uis ta. Pero ri más rejkalen chique ri ye oxil ri', ya ri ajowabel.

14

Ri samaj ri yatajneq chique nic'aj kach'alal ruma ri Lok'olaj Espíritu chi yech'o pa nic'aj chic ch'abel

¹ Titija' ik'ij chi can tic'oje' ri ajowabel iwuq'ui.* Y tirayij chi niyatej ta chiwe ri jalajoj ruwech chi samaj ri yeruya' ri Lok'olaj Espíritu. Pero más tirayij chi ri Lok'olaj Espíritu nuya' ta k'ij chiwe riche (rixin) chi yixcowin nik'alajsaj† ri nibix chiwe ruma ri Dios. ² Ruma ri kach'alal ri yech'o pa nic'aj chic ch'abel‡ ri ma ye quich'abel ta, ma quiq'ui ta c'a winek yech'o wi, can riq'ui c'a ri Dios yech'o wi. Queri' nbij chiwe ruma chi ri ye'ac'axan quiche (quixin) xa ma nik'ax ta chiquiwech ri niquibij. Ruma can ya wi ri Lok'olaj Espíritu ri niya'o ri ch'abel chique ri

§ 13:12 Fil. 3.12. * 13:12 2 Co. 3.18. † 13:12 2 Co. 5.7. ‡ 13:12 1 Jn. 3.2. * 14:1 Lv. 19.18; Mt. 22.39; Mr. 12.31; Ro. 13.8-10; 1 Co. 12.31; Ga. 5.14; Ef. 5.2; Col. 3.14; 1 Ti. 1.5; Stg. 2.8. † 14:1 Nm. 11.25; Ro. 12.6; 1 Co. 13.2, 9; 1 Ts. 5.20. ‡ 14:2 Hch. 2.4; 10.46; 19.6.

niquibij, ch'abel ri xa ewatel chkawech riyoj ri yoj winek.
³ Yac'a tek jun kach'alal nuk'alajsaj ri nibix chare ruma ri Dios, can chique c'a ri ye'ac'axan riche (rixin) nich'o wi. Y nuben chique chi yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. Y nuc'om pe utzilaj pixabanic riche (rixin) chi nicuke' quic'u'x. ⁴ Ri kach'alal ri yech'o pa nic'aj chic ch'abel, xaxu (xaxe wi) riye' ri yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. Yac'a ri kach'alal ri yek'alajsan ri nibix chique ruma ri Dios, más utz niquiben, ruma can niquiben chuka' chi ri iglesia[§] yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios.

⁵ Ri nwajo' c'a riyin, ya ta chi iwonojel riyix yixch'o ta pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye ich'abel ta, pero ri más nwajo' ya ta chi ri Lok'olaj Espíritu nuya' ta chiwe chi yixcowin nik'alajsaj ri nibix chiwe ruma ri Dios. Ruma chi ri kach'alal ri yek'alajsan ri nibix chique ruma ri Dios, c'o más quejkalen que chiquiwech ri kach'alal ri yech'o pa nic'aj chic ch'abel. Pero wi ri xubij ri kach'alal pa jun chic ch'abel, can nik'axex ca pa quich'abel ri kach'alal achique ri xubij, * jabel chuka', ruma can nic'atzin chi ri iglesia yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. ⁶ Ruma xa ta riyin yinapon chila' iwuq'ui riyix wach'alal, y pa jun chic ch'abel yibech'o wi iwuq'ui ri xa ma ich'abel ta, ¿la c'o ta cami utz ri nuc'om pe chiwe? Majun, ruma ma nik'ax ta chiwech. Pero wi pan ich'abel riyix yich'o wi y nk'alajsaj c'a ri nibix chuwe ruma ri Dios, can c'o wi utz ri nuc'om pe chiwe.† Y queri' chuka' wi yixintijoj, riyix c'o niwetamaj; o wi nk'alajsaj ta chiwe ri xbix chuwe ruma ri Dios; o nc'ut ri ruch'abel ri Dios chiwech, ronojel ri' can c'o nic'atzin wi chiwe.

⁷ Ri tzij ri nibix pa nic'aj chic ch'abel, ri xa ma

§ 14:4 Ro. 15.4. * 14:5 1 Co. 14.13. † 14:6 1 Co. 14.26.

nik'alajsex ta ri niqubij, xa junan riq'ui tek nik'ojomex jun xul o jun arpa, y xa majun ruchojmil niban chare tek nik'ojomex. ¿La k'alaj cami achique ri nik'ojomex chupan? Ma k'alaj ta. Xaxu (xaxe wi) nac'axex chi c'o nik'ajan pero xa ma k'alaj ta achique chi bix ri nik'ojomex. ⁸O tek nixupux jun trompeta riche (rixin) chi yerumol el ri soldados riche (rixin) chi yebe pa ch'a'oj, wi xa majun ruchojmil niban chare tek nixupux, ¿la niqumol cami qui' ri soldados? Ri' ma niqumol ta qui'. ⁹Wi riyix yixch'o pa jun ch'abel ri xa ma nik'ax ta chiquiwech ri winek ri ye'ac'axan iwuche (iwixin), ¿la xtik'ax cami chiquiwech ri nibij? Ma nik'ax ta. Xa pa cak'ik'‡ c'a xquixch'o wi. ¹⁰Y sibilaj q'uiy ruwech ch'abel ri ye'ucusex wawe' chuwech re ruwach'ulef, y ronojel ch'abel can c'o wi niqubij, pero xaxu (xaxe wi) chiquiwech ri winek ri ye'ucusan riche (rixin) ri ch'abel ri'. ¹¹Rumari', wi c'o jun winek ri nich'o wuq'ui y xa ma wetaman ta ri ruch'abel, chuwech riya' xa yin jun winek ri xa c'a pa jun chic tinamit yipe wi, ruma ma nik'ax ta chinuwech ri nubij. Y queri' chuka' riya' chinuwech riyin. ¹²Y wi riyix can sibilaj ye'irayij ri yeruya' ri Lok'olaj Espíritu, ri' utz, pero ma xaxu (xaxe) ta wi chiwe riyix quec'atzin wi ka,§ xa can tirayij chi ri yeruya' ri Lok'olaj Espíritu chiwe, can ta yec'atzin chuka' riche (rixin) chi ri iglesia yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios.

¹³Rumari' wi c'o jun kach'alal ri yatajneq chare chi nich'o pa jun chic ch'abel ri ma ruch'abel ta, tuc'utuj c'a chare ri Dios riche (rixin) chi queri' nicowin chuka' nuk'axaj ca rubixic pa quich'abel ri ye'ac'axan riche (rixin).* ¹⁴Ruma wi riyin nben orar pa jun chic ch'abel ri xa ma nik'ax ta chinuwech, ri nu'espíritu xuben orar,

‡ 14:9 1 Co. 9.26. § 14:12 1 Co. 12.7, 31. * 14:13 1 Co. 12.10.

pero ri nunojibal majun xuch'ec chare. ¹⁵ Y wi queri', ¿chique cami nben riyin? Riyin xtinben orar riq'ui ri nu'espíritu y riq'ui chuka' ri nunojibal. Y queri' chuka' tek yibixan,† can xquibixan riq'ui ri nu'espíritu y riq'ui ri nunojibal. ¹⁶ Ruma wi xaxu (xaxe wi) riq'ui ri awe-spíritu yamatioxin‡ chare ri Dios, y wi xa ma xtik'ax ta chiquiwech ri ye'ac'axan awuche (awixin), ¿la xtiqubij cami pe amén tek xa ma xk'ax ta chiquiwech ri yatajin namatioxij chare ri Dios? ¹⁷ Ri matioxinic c'a ri xaben pa jun chic ch'abel, can sibilaj utz wi, xa yac'a ri xe'ac'axan awuche (awixin) majun c'a xquetamaj riche (rixin) chi yeq'uiy chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. ¹⁸ Riyin sibilaj yiquicot y yimatioxin chare ri Dios ruma yatajneq chuwe ruma ri Lok'olaj Espíritu, chi yicowin yich'o pa nic'aj chic ch'abel, más que chiwech iwonojel riyix. ¹⁹ Yac'a tek riyin yinapon pa jun iglesia, can nwajo' yich'o pa jun ch'abel ri can nik'ax wi chiquiwech ri kach'alal riche (rixin) chi queri' c'o niqetamaj. Astape' xa ta wu'o' ch'abel ri nbij chique riche (rixin) chi yentijoj, pero más nwajo' nben queri' que chuwech nbij ta lajuj mil ch'abel pa jun chic ch'abel ri xa ma nik'ax ta chiquiwech.

²⁰ Wach'alal, man c'a quixch'obonaj ta achi'el yech'obonaj ri ac'ala', xa quixch'obon achi'el yech'obon ri ye rijita'k chic. Pero ri ruc'amon chi niben, tibana' achi'el niquben ri tak ne'y,§ ruma ri tak ne'y ma quetaman ta yemacun.* ²¹ Chupan ri ley riche (rixin) ri Ajaf Dios ri tz'ibatal ca, nubij: Riyin xquencusaj c'a nic'aj chic winek ri ma junan ta yech'o† quiq'ui ri israelitas, riche (rixin) chi xquich'o quiq'ui ri israelitas. Pero ma riq'ui wi ri,

---

† 14:15 Sal. 47.7; Ef. 5.19; Col. 3.16. ‡ 14:16 1 Co. 11.24. § 14:20 Sal. 131.2; Mt. 18.3; He. 5.12; 1 P. 2.2. * 14:20 Ro. 16.19. † 14:21 Is. 28.11.

riye' can ma xtiquiya' ta ri quixquin chare ri xtinbij chique. Queri' nubij ri Ajaf. ²² Quec'ari' tek ri Dios nuben chake riyoj chi yojch'o pa nic'aj chic ch'abel, re' jun retal chiquiwech ri winek ri ma quiniman ta ri Dios, pero ma retal ta chkawech riyoj ri kaniman chic. Yac'a tek riyoj nikak'alajsaj ri nibix chake ruma ri Dios, ri' jun retal chkawech riyoj, pero ma chiquiwech ta ri ma quiniman ta ri Dios. ²³ Xa ta riyix ri iniman chic ri Jesucristo, ri nibix iglesia chiwe, imolon ta iwi' pa jun lugar y chi'iwonojel yixch'o ta pa nic'aj chic ch'abel ri xa ma ye ich'abel ta y ye'apon ta winek iwuq'ui ri xa ma q'uiy ta quetaman chrij ri ruch'abel ri Dios, o ye'apon ta ri ma quiniman ta, ¿la ma niqubij ta cami chiwe chi xa yix ch'ujernek,‡ ruma majun ch'abel nik'ax chiquiwech? ²⁴ Pero xa ta riyix yixtajin chubixic ri ruk'alajsan chiwe tek ntoc apo jun iwuq'ui ri xa ma runiman ta ri Cristo, o ntoc ta apo jun ri xa ma q'uiy ta retaman chrij ri ruch'abel ri Cristo, riya' xtuna' ka pa ránima chi jun aj mac y rajawaxic chi nuchojmirisaj ri ruc'aslen chuwech ri Dios. Queri' xtuna' ruma ri yixtajin chubixic can nik'ax wi chuwech. ²⁵ Yac'ari' tek ye'el pe chuwasakil ri yec'o pa ránima. Rumari' riya' xa can yari' xtixuque' xtimaje' ka riche (rixin) chi nuya' ruk'ij ri Dios, y xtubij chi can kitzij wi chi c'o ri Dios chicojol.§

²⁶ Rumac'ari' wach'alal, ri utz c'a chi niben riyix tek nimol iwi', ya ta chi niben ronojel ri nic'atzin riche (rixin) chi ri kach'alal yeq'uiy ta más chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. Ruma chiwe riyix yec'o ri yebixan, yec'o ri yec'utu ri ruch'abel ri Dios, yec'o ri yek'alajsan ri nibix chique ruma ri Dios, yec'o ri yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta, yec'o ri yek'axan ri yequibij ri kach'alal tek yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta.* Can ta

‡ 14:23 Hch. 2.13; 26.24. § 14:25 Nm. 14.14-16; Is. 45.14; Zac. 8.23.

* 14:26 1 Co. 12.8, 9.

ronojel ri' nic'atzin chi yeq'uiy más[†] ri kach'alal chupan ri quic'aslen riq'ui ri Dios. ²⁷ Ri kach'alal ri yatajneq chique chi yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta, utz chi xa ye ca'i' o kas más ye oxí' yech'o tek nimol iwi'. Y chuka' nic'atzin chi xa chi jojun quech'o, y c'o rajawaxic chi jun kach'alal ri nik'axan pa quich'abel ri ye'ac'axan quiche (quixin). ²⁸ Pero wi xa majun kach'alal c'o ri nicowin ta nik'axan achique ri niquibij ri kach'alal pa nic'aj chic ch'abel, ma quech'o ta c'a pa nic'aj chic ch'abel chiquiwech ri kach'alal ri quimolon qui'. Xaxu (xaxe wi) c'a riye' quech'o ka pa cánima riq'ui ri Dios. ²⁹ Ri kach'alal ri yatajneq c'a chique chi niquik'alajsaj ri nibix chique ruma ri Dios, quech'o c'a ca'i' o ye oxí'.[‡] Y ri nic'aj chic tiquich'obo' c'a rij jabel achique ri ntajin rubixic, wi riq'ui ri Dios petenak wi o xa mani. ³⁰ Y wi c'o ta jun kach'alal ri ntajin chuk'alajsaxic chique ri kach'alal ri bin chare ruma ri Dios, y ya rato ri' tek ri Dios c'o chuka' ri nuk'alajsaj chare jun chic kach'alal ri tz'uyul apo chiri', ya chic c'a ri kach'alal ri' ri tich'o y ri jun ri ntajin nich'o xa titz'uye' c'a ka riche (rixin) chi nuya' k'ij chare ri jun chic. § ³¹ Riche (rixin) chi queri' can chi'iwonojel yixcowin nik'alajsaj ri nibix chiwe* ruma ri Dios. Pero chi jojun chi jojun quixch'o riche (rixin) chi queri' quinojel c'o niquetamay y quinojel niquic'ul pixabanic. ³² Ruma ri yatajneq chique ruma ri Lok'olaj Espíritu[†] chi niquik'alajsaj ri nibix chique ruma ri Dios, rajawaxic chi quetaman nicoyobej qui' chiquijujunal riche (rixin) chi nich'o ri jun chic. ³³ Ruma ri Dios jun Dios ri can pa ruchojmil nuben ronojel, y jun Dios riche (rixin)

† 14:26 2 Co. 12.19; 13.10; Ef. 4.12; 1 Ts. 5.11. ‡ 14:29 Hch. 11.27; 1 Co.

14.32. § 14:30 1 Ts. 5.19. * 14:31 Dt. 33.10; Ec. 12.9; Ro. 12.7; 2 Ti. 2.24.

† 14:32 1 Jn. 4.1.

uxlanibel c'u'x.

Rumac'ari' nic'atzin chi riyix tibana' c'a achi'el niquben ri lok'olaj tak kach'alal ri ye riche (rixin) ri iglesias ri yec'o pa tak nic'aj chic tinamit. ‡ 34 Tek nimol c'a iwi' pa rubi' ri Dios, ri ixoki' ma quech'o ta apo, § ruma can ruc'amon chi niquinimaj tzij achi'el nubij ri ley riche (rixin) ri Dios. 35 Ri ixoki' ma ruc'amon ta chi yech'o apo tek quimolon qui' ri kach'alal. Rumari' wi c'o jun tzij ri xa ma nik'ax ta chiquiwech, tiquic'utuj c'a chique ri cachijlal tek ye'apon pa tak cachoch.

36 ¿La iwuq'ui cami riyix xwinakir wi pe ri ruch'abel ri Dios? ¿O la xaxu (xaxe) cami iwuq'ui riyix aponak wi ri ruch'abel ri Dios?* Ma que ta ri'. 37 Y wi c'o jun kach'alal ri nibin chi riya' can yatajneq wi chare chi nuk'alajsaj ri nibix chare ruma ri Dios, y chuka' nubij chi can uc'uan wi ruma ri Lok'olaj Espíritu, ri kach'alal ri' can xtubij chuka' chi ri pixa' ri xinbij† riyin chiwe, can riq'ui wi ri Ajaf Dios xwinakir wi pe. 38 Y wi c'o jun kach'alal ri ma nrajo' ta nunimaj ri kitzij ri nbij riyin, man c'a tinimex ta chuka' riya'.

39 Rumari' wach'alal, can riq'ui c'a ronojel iwán-ima tirayij‡ chi ri Lok'olaj Espíritu nuya' ta chiwe chi nik'alajsaj ri nubij ri Dios. Pero chuka' ri kach'alal ri yatajneq chique chi yech'o pa nic'aj chic ch'abel ri ma ye quich'abel ta, ma que'ik'et ta. § 40 Y chuka' ronojel can ta pa rucholaj y pa ruch'ajch'ojil tibana'.

15

Ri c'astajbel quiche (quixin) ri caminaki'

‡ 14:33 1 Co. 11.16. § 14:34 1 Co. 11.3; 1 Ti. 2.11. * 14:36 Is. 2.3.

† 14:37 2 Co. 10.7; 1 Jn. 4.6. ‡ 14:39 1 Co. 12.31. § 14:39 1 Ts. 5.20.

¹ Wach'alal, wacami nwajo' ntzijoj chic jun bey chiwe ri lok'olaj ch'abel ri niya'o colotajic ri xintzijoj chiwe tek xic'oje' iwuq'ui. Y riyix can xic'ul wi ri ch'abel ri xintzijoj chiwe, y can cof yixc'o chupan.* ² Y ruma ri ch'abel ri' ntajin niwil ri colotajic. Pero rajawaxic chi riyix ma niya' ta ca riche (rixin) chi queri' nik'alajin chi can c'o rejkalen chi xinimaj† ri lok'olaj ch'abel ri xintzijoj chiwe.

³ Ruma ri ch'abel ri xinc'ul riyin, can ya chuka' ch'abel ri' ri xinc'ut chiwech. Y ri ruc'u'x ronojel ri xinc'ut chiwech, ya chi ri Cristo xcom ruma ri kamac,‡ can achi'el ri tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios. ⁴ Chi ri Cristo xmuk y pa rox k'ij xc'astej pe,§ achi'el ri tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios. ⁵ Y tek ri Cristo c'astajnek chic pe, xuc'ut ri'* chuwech ri Pedro, y c'ac'ari' xuc'ut ri' chiquiwech chi ye cablajuj discípulos. ⁶ C'ac'ari' tek xuc'ut ri' chiquiwech más ye wu'o' ciento kach'alal, tek quimolon qui'. Ye q'uiy c'a chique riye' ri c'a ye q'ues na, pero yec'o chuka' ri ye caminek chic el.† ⁷ Y tek ruc'utun chic c'a ri' chiquiwech ri pa ciento kach'alal ri', yac'ari' tek xuc'ut chuka' ri' chuwech ri Jacobo. Y ya tek ruc'utun chic ri' chuwech ri kach'alal ri', c'ac'ari' tek xuc'ut ri' chiquiwech‡ quinojel ri ye ru'apóstoles.

⁸ Y pa ruq'uisbel xuc'ut c'a ri' chinuwech riyin§ tek c'a ma jane yinoc ta apóstol, ruma ri k'ij ri' riyin xinc'ulwachij c'a achi'el jun ac'al ri xa ma jane ruk'ijul ta chi nalex. ⁹ Riyin can nna' wi c'a chi xa ma ruc'amon ta (takal ta chuwij) chi nibix apóstol chuwe. Ruma riyin xa yin ti lawalo' oc que chiquiwech ri nic'aj chic apóstoles,

---

* 15:1 Ro. 5.2. † 15:2 Ro. 1.16; Ga. 3.4. ‡ 15:3 Gn. 3.15; Sal. 22.15; Is. 53.5, 6; Dn. 9.26; Zac. 13.7. § 15:4 Sal. 16.10. * 15:5 Lc. 24.34; Jn. 20.19.
† 15:6 1 Co. 15.20, 51. ‡ 15:7 Hch. 1.3. § 15:8 Hch. 9.4.

ruma riyin sibilaj c'a xenwokotala' ri iglesia ri riche (rixin) ri Dios, riche (rixin) chi xinben c'a q'uuiy pokon chique.*

¹⁰ Pero matiox chare ri Dios chi xuya' ri rutzil chuwe,[†] riche (rixin) chi xuben chuwe chi xinoc apóstol. Ri utzil ri' can xuben c'a chuwe chi sibilaj xisamej. Riyin más q'uuiy c'a samaj xinben que chiquiwech ri nic'aj chic apóstoles.[‡] Pero ma nbij ta c'a chi yin c'a riyin xibano ri samaj, ma que ta ri', xa can ya ri rutzil ri Dios[§] ri xsamej pa nuc'aslen.

¹¹ Pero xabachique ta na ri nitzijon ri ruch'abel ri Dios, wi ye ri nic'aj chic apóstoles o wi yin c'a riyin, ri' majun rubanon. Ruma xa can junan ri nikatziyoj, y jabel chi riyix can xinimaj wi ri ch'abel ri'.

¹² Y wi ri ruch'abel ri Dios ri ntajin rutzijoxic nubij chi ri Cristo xc'astej el chiquicojol ri caminaki', ¿achique c'a ruma tek yec'o kach'alal chicojol ri yebin chi ri caminaki' ma xquec'astej ta el?*

¹³ Ruma wi ta majun caminek xtic'astej el, ri Cristo man ta xc'astej el[†] chuka'. ¹⁴ Y wi ri Cristo xa man ta xc'astej el, juyi' ta oc kawech kabanon, can man ta jun nic'atzin wi ri nikatziyoj y majun chuka' nic'atzin wi chi riyix xinimaj. ¹⁵ Y riq'ui ri' nik'alajin ta chi riyoj xa ma kitzij ta ri xkabij chrij ri Dios, tek xkabij chiwe chi Riya' xuc'asoj el ri Cristo. Ruma xa ta kitzij chi majun c'astajbel quiche (quixin) ri caminaki', ri Cristo man ta chuka' xc'astej el.[‡] ¹⁶ Ri yebin c'a chi ri caminaki' ma xquec'astej ta, xa ma kitzij ta ri niqubij ruma xa ta kitzij ri niqubij, ri Cristo man ta xc'astej el. ¹⁷ Y wi ri Cristo man ta xc'astej el,[§] xa man ta jun xc'atzin wi chi riyix xinimaj. Xa c'a yixc'o ta na chupan ri imac. ¹⁸ Y xa ta can kitzij

---

* 15:9 Hch. 8.3. † 15:10 Ef. 2.7. ‡ 15:10 2 Co. 11.23. § 15:10 Sal. 115.1. * 15:12 Hch. 26.8; 2 Ti. 2.18. † 15:13 Jn. 11.25, 26; Hch. 23.8; Ro. 8.11; 1 Ts. 4.14. ‡ 15:15 Hch. 2.24. § 15:17 Ro. 4.25.

chi queri', ri xeniman el riche (rixin) ri Cristo, tek xecom el, xa ta pa k'ak' xebeka wi. ¹⁹ Ruma wi xaxu (xaxe wi) ta oc chuwech re ruwach'ulef koyoben chi ri Cristo c'o ri nuya' chake, xa ta can kitzij chi queri', juyi' ta oc kawech que chiquiwech quinojel ri winek, ruma kacukuban apo kac'u'x riq'ui chi c'o xtuya' chake y xa majun.

²⁰ Yac'a ronojel ri' xa ma kitzij ta. Ruma ri Cristo can xc'astej wi el chiquicojol ri caminaki'.* Ya c'a Riya' ri nabey ri xc'astej el y rumari' can xquec'asox na wi el ri nic'aj chic caminaki'. ²¹ Ruma c'a jun achi tek xpe ri camic chuwech re ruwach'ulef, y ri' ya ri Adán. Y konojel c'o c'a ri camic pa kawi'.† Queri' chuka', ruma jun achi tek xquec'astej el‡ ri caminaki'. Y ri jun achi ri' ya ri Cristo. ²² Riq'ui c'a ri Adán xkil wi ri camic konojel. Y queri' chuka' riq'ui c'a ri Cristo xtilkil wi ri c'aslen§ riche (rixin) xtibe k'ij xtibe sek. ²³ Y ya c'a ri Cristo ri nabey xc'astej el. Y yac'a tek xtipe chic jun bey, ya chic c'a riyoj ri yoj riche (rixin) chic Riya' ri xkojc'astej el.* Quec'ari' rucholajen ri nibanatej. ²⁴ Y yac'ari' tek xtapon ri ruq'uisbel. Ri Cristo xtich'acon c'a chiquij quinojel ri itzel tak espíritu, ri k'atbel tak tzij, y ri c'o uchuk'a' pa quik'a'. Y tek ch'aconek chic chiquij quinojel, c'ac'ari' tek ri Cristo xtujech chic ri rajawaren pa ruk'a' ri Dios Tata'ixel.† ²⁵ Ruma rajawaxic chi ya ri Cristo ri aj k'atbel tzij hasta que xtich'acon chiquij quinojel ri ye'etzelan riche (rixin), y xtuben chique chi xqueka pa ruk'a' pa raken.‡ ²⁶ Y ri ruq'uisbel chique ri ye'etzelan riche (rixin) ri xtuchup ruwech, ya c'a ri camic.§ ²⁷ Ruma ri Dios

* 15:20 Hch. 26.23; 1 P. 1.3. † 15:21 Ro. 5.12. ‡ 15:21 Jn. 11.25.

§ 15:22 Ro. 5.12-18. * 15:23 1 Ts. 4.15, 16. † 15:24 Dn. 7.14; Jn. 17.2.

‡ 15:25 Sal. 110.1; He. 1.13. § 15:26 He. 2.14.

ronojel xuya' pa ruk'a' ri Cristo.* Y tek nubij ri tz'ibatal ca chi ri Dios ronojel xeruya' xeruk'a' xeraken ri Cristo, can k'alaj ri nubij chi ri Dios ma xoc ta pa ruk'a' ri Cristo. Ruma ya ri Dios ri xya'o ronojel pa ruk'a'.²⁸ Yac'a tek ronojel jachon chic pa ruk'a' ri Cristo ri C'ajolaxel,† c'ac'ari' ri Cristo xtujech chuka' ri' pa ruk'a' ri Dios. Y riq'ui ri', nik'alajin chi ri Dios can nim wi y ya Riya' ri nic'oje' pa ruwi' ronojel.‡

²⁹ Wi xa man ta queri', wi man ta yec'astej pe ri caminaki', ¿la yec'o ta cami winek ri nicajo' chi yeban bautizar pa quiq'uexel ri xa majun bey chic xquec'astej pe? ¿La c'o ta cami nic'atzin wi tek queri' niquiben?

³⁰ Wi xa man ta yec'astej ri caminaki', majun nic'atzin wi chi riyoj nikaya' ki' pa camic§ ronojel k'ij ruma nikatz-ijoj ri ruch'abel ri Cristo. ³¹ Can kitzij wi chi can juba' ma yicamisex.* Pero riyin nbij el chiwe chi ri wánima niquicot iwuma riyix chi xinimaj ri Kajaf Jesucristo, y riyix iwetaman chi can kitzij wi ri nbij y ma ntz'uc ta el tzij. K'ij k'ij juba' ma nikil kacamic. ³² Riyin tek xintij nuk'ij chi xisamej chiquicojol ri winek re wawe' pan Efeso, winek ri can ye achi'el itzel tak chicop, ma na'oj ta quiche (quixin) winek ri xincusaj. Xa ta queri' xinben, ronojel ri tijoj pokonal ri xink'axaj pa quik'a' ri winek tek xeyacatej pe chuwij,† man ta jun utz nuc'om pe chuwe. Y xa ta kitzij chi ri caminaki' man ta yec'astej el, juyi' ta oc kawech kabanon, xa más ta utz chi nikaben achi'el ri nibix: Kojwa' y kojuc'uya' ruma xa chua'k cabij yojcom el.‡

³³ Pero ma quixsach ta riq'ui re na'oj re'. Ma quixoc ta cachibil ri xa ma utz ta quina'oj. Ruma wi

---

* 15:27 Mt. 28.18; 1 P. 3.22. † 15:28 Mt. 13.41; Ef. 1.10. ‡ 15:28 Jn. 14.28. § 15:30 2 Co. 11.26. * 15:31 2 Co. 4.10. † 15:32 2 Co. 1.8. ‡ 15:32 Is. 22.13.

xque'iwachibilaj, xa can xtiyojtej[§] chuka' ina'oj riyix y xque'ibanala' ri ma ye ruc'amon ta chi ye'iben. ³⁴ Tuna' c'a iwech,* tibana' c'a ri utz chi niben, y ma quixmacun ta chic.† Queri' nbij chiwe ruma yec'o chicojol ri ma quetaman ta ruwech ri Dios, y q'uiy ri ma ya ta rubixic niqubien chare. Rumari' tek riyin nbij re' chiwe, riche (rixin) chi yixq'uix‡ ta c'a juba'.

³⁵ Pero riq'ui juba' yec'o ri yebin: Wi ri caminaki' xquec'astej chic el, ¿achique cami rubaniquil ri'? ¿Achique cami rubanic nitzu'un ri quich'acul? ³⁶ Ri nich'obo c'a queri' xa jun winek nacanic. Xa can majun runa'oj. Ruma jun ija'tz c'o ri nuc'ut chkawech chrij ri'. Tek ri ija'tz nbetic ca pan ulef, ri rij ri ija'tz nik'ey,[§] yac'ari' tek nitz'uc pe. Y queri' riyoj. ³⁷ Y chuka' ri ija'tz ri nitic ka, ma ija'tz ta ri nbe'el pe, ma que ta ri', ri nberuya' pe ri ija'tz ri' jun tico'n ri c'o raken, c'o ruxak. Y can que wi ri' ronojel ija'tz ri yetic ka, wi trigo o jun chic ruwech ija'tz. ³⁸ Ya ri Dios ri nibano chi tek nitic ka jun ija'tz riche (rixin) ri trigo pan ulef, trigo ntel pe. Y queri' chuka' ri nic'aj chic ija'tz, tek yetic ka pan ulef, etaman achique ri' ri yebe'el pe, ruma ya ri Dios ri banayon ca chi queri'*. ³⁹ Y queri' chuka' q'uiy ruwech ch'aculaj yec'o. Ri kach'acul riyoj winek ma junan ta riq'ui ri quich'acul ri chicop, y ri quich'acul ri aj xic' tak chicop ma junan ta riq'ui ri quich'acul ri car y ri nic'aj chic chicop. ⁴⁰ Y queri' chuka' riyoj ri yojc'o wawe' chuwech re ruwach'ulef, ma junan ta kach'acul quiq'ui ri yec'o chila' chicaj. Ruma ri ruk'ij ri kach'acul riyoj ma junan ta ruk'ij riq'ui ri yec'o chila' chicaj. ⁴¹ Y queri' chuka' ri k'ij y ri ic', ma junan ta ri quisakil, y ma junan ta chuka' ri quisakil riye' riq'ui ri

§ 15:33 Ga. 5.9; 2 Ti. 2.17. * 15:34 Ro. 13.11. † 15:34 1 Ts. 4.5.

‡ 15:34 1 Co. 6.5. § 15:36 Jn. 12.24. * 15:38 Sal. 104.14; 1 Co. 3.7.

quisakil ri ch'umila'. Chuka' jun ch'umil can c'o rucojol rusakil riq'ui jun chic ch'umil.

⁴² Y quec'ari', ri ch'aculaj ri xtiquic'uaj ri caminaki' tek xquec'astej el,[†] ma junan ta chic riq'ui ri xquic'uaj wawe' chuwech re ruwach'ulef. Ruma ri xquic'uaj wawe' chuwech re ruwach'ulef xa nik'ey. Yac'a ri ch'aculaj ri xtiquic'uaj chila' chicaj ma xtik'ey ta chic. ⁴³ Ri quich'acul c'a ri xquic'uaj wawe' chuwech re ruwach'ulef majun ruk'ij, yac'a ri quich'acul ri xtiquic'uaj tek xquec'astej el, can xtic'oje' wi ruk'ij. Ri quich'acul ri xquic'uaj wawe', majun ruchuk'a', yac'a ri quich'acul ri xtiquic'uaj tek xquec'astej el, can xtic'oje' ruchuk'a'.[‡] ⁴⁴ Re ch'aculaj c'a re kac'uan wacami xaxu (xaxe wi) c'a chuwech re ruwach'ulef nic'atzin wi chake, pero riche (rixin) chi yojbe chila' chicaj, nic'atzin jun ch'aculaj riche (rixin) chila' chicaj chake. Ri ch'aculaj caminek chic y nbemuk ca, jun ch'aculaj ri c'a riche (rixin) na re ruwach'ulef, pero tek xtic'astej el, can jun ch'aculaj ri can riche (rixin) chic chila' chicaj.

⁴⁵ Y queri' nik'alajin chupan ri ruch'abel ri Dios ri tz'ibatal ca, chi ri nabey achi ri xubini'aj Adán tek xwinakirisex ruma ri Dios, nabey xuben ri ruch'acul y c'ac'ari' xuya' jun c'aslen[§] riche (rixin) re ruwach'ulef chare. Queri' ri tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios. Yac'a ri jun chic Adán,^{*} ri Cristo mismo, c'o más rejkalen ruma ma xu (xe) ta wi c'o ruc'aslen, xa can nuya' c'aslen riche (rixin) chila' chicaj.[†] ⁴⁶ Pero nabey nic'oje' ri kach'acul riche (rixin) re ruwach'ulef, c'ac'ari' xtic'oje' ri kach'acul riche (rixin) chila' chicaj. Y ma ya ta c'a

[†] 15:42 Sal. 16.10; 49.9, 14; Is. 38.17; 61.11; Dn. 12.3; Mt. 13.43; Mr. 4.26, 29; Hch. 2.27. [‡] 15:43 Fil. 3.21. [§] 15:45 Gn. 2.7. ^{*} 15:45 Ro. 5.14.

[†] 15:45 Jn. 5.21; 6.33.

ri kach'acul riche (rixin) chila' chicaj ri nic'oje' nabey.
⁴⁷ Ri nabey achi, can riche (rixin) wi re ruwach'ulef, ruma
 riq'ui ulef xban wi. ‡ Yac'a ri jun chic achi, can aj chila'
 chicaj wi. Y ri' ya ri Cristo ri Ajaf. § ⁴⁸ Riyoj ri c'a yojc'o
 na wawe' chuwech re ruwach'ulef, yoj junan c'a riq'ui ri
 nabey achi ri xban riq'ui ulef. Yac'a ri yec'o chic chila'
 chicaj, * can ye achi'el c'a ri Cristo ri can aj chila' chicaj.
⁴⁹ Wacami riyoj xa junan c'a kabanic† riq'ui ri nabey achi
 ri xban riq'ui ulef, pero xtaƨon jun k'ij tek xkoj-oc el ‡
 achi'el ri Cristo ri can aj chila' chicaj.

⁵⁰ Riyin nwajo' wach'alal, chi riyix niwetamaj chi re
 kach'acul re kac'uan wacami chuwech re ruwach'ulef
 ma xticowin ta xtibec'oje' pa rajawaren ri Dios, ruma ri
 kach'acul xa nik'ey, y ri pa rajawaren ri Dios ma xtic'oje'
 ta jun cosa ri xa nik'ey. §

⁵¹ Yac'a wacami nwajo' c'a nbij jun tzij chiwe, ri xa c'a
 ma jane q'uiy ta k'ij tik'alajsex ruma ri Dios. Ma konojel ta
 xkojcom el, pero konojel xtijalatej el ri kach'acul. * ⁵² Tek
 xtik'ajan ri ruq'uisbel trompeta, † yari' tek xtijalatej el
 ri kach'acul, y xa pa ti jumej xkojjalatej el achi'el tayup
 ka juba' runak' awech. Tek xtik'ajan c'a ri trompeta ri',
 yac'ari' tek xquec'astej el ri caminaki' ri xquinimaj el ri
 Cristo, pero riq'ui chic quich'acul ri ma nik'ey ta chic
 tek xquec'astej el. Y riyoj ri c'a yoj q'ues na yac'ari' tek
 xtijalatej el ri kach'acul. ⁵³ Ri ch'aculaj ri kac'uan wacami,
 xa nik'ey y nichuwir, y rumari' rajawaxic chi nijalatej.
 Nic'atzin chi nikac'uaj jun ch'aculaj ri ma nik'ey ta ni
 ma nichuwir ta. Y queri' chuka' ri ch'aculaj ri kac'uan
 wacami xa nicom, y rajawaxic chi nijalatej, riche (rixin)

---

‡ 15:47 Gn. 3.19. § 15:47 Jn. 3.13, 31. * 15:48 Fil. 3.20. † 15:49
 Gn. 5.3. ‡ 15:49 Ro. 8.29; Fil. 3.21. § 15:50 1 Co. 15.42. * 15:51 Fil.
 3.21; 1 Ts. 4.15. † 15:52 Mt. 24.31.

chi nikac'uaj ta jun ch'aculaj ri ma nicom ta chic. ‡ 54 Y yac'a tek xtibanatej ronojel ri', tek ri kach'acul xtijalatej, y tek ma xtik'ey ta chic, ma xtichuwir ta chic, y chuka' ma xticom ta chic, yac'ari' tek nibanatej ri tz'ibatal ca chupan ri ruch'abel ri Dios, tek nubij: Ri camic xch'acatej. § 55 Y rumari' riyit camic, ¿la c'a c'o na cami awuchuk'a* riche (rixin) chi naya' k'axomal chake? Majun chic. Riyit camic, ¿la c'a yach'acon na cami? Ya mani chic. Queri' nubij ri tz'ibatal ca. 56 Xa ruma ri mac tek nipe ri camic pa kawil'. Y ruma chi riyoj can yojc'o pa ruk'a' ri mac, rumari' ri ley riche (rixin) ri Dios, nuya' ruc'ayewal pa kawil'. † 57 Pero matiox chare ri Dios chi Riya' xutek ‡ pe ri Kajaf Jesucristo chkacolic y rumari' tek nuben chake chi yojch'acon.

58 Y rumari', wach'alal ri sibilaj yixinwajo', nbij c'a chiwe: Can cof quixc'oje' riq'ui ri Dios, y ma tiya' ta ca ri kitzij. Can ma quixtane' ta chi niben ri rusamaj ri Ajaf, y jabel tibana' chare. Riyix iwetaman chi ronojel ri niben pa rusamaj ri Ajaf, can c'o rajel ruq'uexel § ri xtuya' chiwe.

16

Ri ofrenda ri nimol el riche (rixin) chi nitak chique ri lok'olaj tak kach'alal ri yec'o pa tinamit Jerusalem

¹ Y wacami nwajo' yich'o c'a juba' chrij ri puek* ri ntajin rumolic riche (rixin) chi nitek el chique ri lok'olaj tak kach'alal ri yec'o pa Jerusalem. Y can achi'el ri nbij chique ri iglesias ri yec'o pa ronojel Galacia, can queri' chuka' nwajo' chi niben riyix. ² Ri nabey k'ij riche (rixin) ronojel semana † nwajo' chi ijujunal riyix tiwelesaj ca ri

‡ 15:53 2 Co. 5.4. § 15:54 Is. 25.8; Ap. 20.14. * 15:55 Os. 13.14.

† 15:56 Ro. 4.15. ‡ 15:57 Ro. 7.25; 1 Jn. 5.4. § 15:58 2 Cr. 15.7; Is. 3.10.

* 16:1 Hch. 11.29; 24.17; Ro. 15.26. † 16:2 Lc. 24.1; Hch. 20.7.

niwajo' niya'.[‡] Ri kach'alal ri q'uiy xquich'ec, q'uiy juba' ri tiquilesaj ca, y ri kach'alal ri ma q'uiy ta xquich'ec, tiquilesaj ca janipe' ri yecowin niquiya'. Can ronojel c'a semana tibana' queri', riche (rixin) chi c'o chic ronojel tek xquinapon riyin y ma rajawaxic ta chi c'ari' nimol.³ Y tek xquinapon, yix c'a riyix ri xquixbin achique kach'alal xque'uc'uan ri ofrenda[§] riche (rixin) chi ye'ito' ri kach'alal pa Jerusalem. Xtintz'ibaj c'a el jun wuj y xtinya' el chique ri kach'alal riche (rixin) chi nik'alajin chi ye riye' ri xe'icha' el ruma can cukul wi ic'u'x quiq'ui. Y yec'a kach'alal ri' ri xquentek el.⁴ Y wi can rajawaxic chi yibe riyin, can yibe wi c'a ri', y riye' xaxu (xaxe wi) c'a xquenwachibilaj el.

Ri Pablo nrajo' nibe pa Corinto

⁵ Yinapon iwuq'ui pero nabey nwajo' yik'ax na pa Macedonia* y c'ac'ari' xquinapon iwuq'ui riyix.⁶ Nch'obon chi tek xquinapon, nwajo' yiyaloj el juba' iwuq'ui. O riq'ui juba' xa can xtink'axaj na chuka' el ri ruk'ijul ri job[†] chiri'. Y tek xquinel el chiri' iwuq'ui, re wacami c'a ma jane k'alaj ta ri acuchi (achique) xquibe wi. Xaxu (xaxe wi) nwajo' chi riyix yinito' ta el riq'ui ri nic'atzin chuwe chupan ri nubey, ri acuchi (achique) xquibe wi.[‡] ⁷ Re wacami, can c'a ma jane nwajo' ta yinapon iwuq'ui, ruma ma nwajo' ta chi xaxu (xaxe wi) ta jun o ca'i' k'ij ri yic'oje' iwuq'ui. Can nwajo' c'a yiyaloj juba' iwuq'ui, wi queri' nrajo' ri Ajaf.⁸ Y chuka' riyin c'a yic'oje' na wawe' pan Efeso.[§] Tik'ax na ca ri kanimak'ij Pentecostés, c'ac'ari' xquibe.⁹ Ruma ri Dios rujakon jun nimalaj puerta* chinuwech re

[‡] 16:2 Pr. 3.27, 28.   [§] 16:3 2 Co. 8.19.   * 16:5 Hch. 19.21; 2 Co. 1.16.

[†] 16:6 Quela' pa Corinto ri "invierno" ma ruk'ijul ta ri job, xa ruk'ijul ri tef.

[‡] 16:6 Hch. 15.3.   [§] 16:8 Hch. 18.19; 20.16.   * 16:9 2 Co. 2.12; Ap. 3.8.

wawe' riche (rixin) chi ntzijojej ri ruch'abel y can c'o wi utz ruc'amom pe re samaj re', astape' ye q'uiy c'a ri ye'etzelan riche (rixin).†

¹⁰ Tek ri Timoteo xtapon chila' iwuq'ui, can tic'ulu[‡] c'a chi utzil riche (rixin) chi niqicot nic'oje' chicojol. Ruma riya' can rusamaj wi ri Ajaf ri nuben, achi'el nben riyin.

¹¹ Rumari' majun tibano chare chi majun ruk'ij.§ Y tek xtel pe chiri' iwuq'ui, xtiya' ta pe ri nic'atzin chare riche (rixin) ri rubey y can ta riq'ui uxlanibel c'u'x nitzolin pe, ruma riyin can xtinwoyobej c'a apo quiq'ui ri kach'alal.

¹² Yac'a ri kach'alal Apolos* sibilaj xinc'utuj utzil chare chi yerachibilaj ta el ri kach'alal ri yebe iwuq'ui. Riya' xa ma xrajo' ta na pake' xbe. Pero xtapon iwuq'ui tek xtijame' chuwech.

Ri ruq'uisbel tak ch'abel chare re wuj re'

¹³ Wach'alal, tichajij c'a ri ic'aslen y chuka' can cof quixc'oje' chupan ri icukbel c'u'x riq'ui ri Dios.† Riyix ma titzolij ta iwi' chiwij, xa ticusaj c'a ri iwuchuk'a' ri ruya'on ri Dios chiwe. ¹⁴ Y ronojel c'a ri niben, can riq'ui c'a ajowabel[‡] tibana'.

¹⁵ Wach'alal, riyix iwetaman chi ri ye rufamilia ri kach'alal Estéfanas§ y riya', yeri' ri nabey xeniman ri Cristo chiri' pa ruwach'ulef Acaya,* y riye' can riq'ui c'a ronojel cánima quichapon quito'ic ri lok'olaj tak kach'alal. Ruma ya samaj ri' ri xquicha' chi niqiben. ¹⁶ Y nbij c'a chiwe chi tinimaj quitzij ri kach'alal ri', y chuka' chi tinimaj quitzij quinojel ri ye achi'el riye', ri yeto'on y niqiben ri rusamaj ri Dios.† ¹⁷ Riyin sibilaj yiqicot ruma

† 16:9 Hch. 19.9. ‡ 16:10 Ro. 16.21; 2 Co. 6.1. § 16:11 1 Ti. 4.12.

* 16:12 Hch. 18.24; 1 Co. 1.12; Tit. 3.13. † 16:13 Mt. 24.42; Fil. 1.27; 4.1.

‡ 16:14 1 Co. 14.1. § 16:15 1 Co. 1.16. * 16:15 Ro. 16.5. † 16:16 1 Ts. 5.12.

xe'itek pe ri oxí' kach'alal wuq'ui, ri Estéfanos, ri Fortunato y ri Acaico. Pa nabey mul can sibilaj wi xixinbisoj, ruma nwajo' chi yixc'o ta pe wuq'ui chi'iwonojel, pero riq'ui ri xepe riye', wacami sibilaj yiquicot.‡ 18 Ruma can xoquicukuba' nuc'u'x riyin y can xquicukuba' chuka' ic'u'x riyix. Rumac'ari' can que'ilok'ok'ej§ c'a ri kach'alal ri' y ri nic'aj chic ri can ye achi'el riye'.

19 Ri iglesias ri yec'o quere' pa ruwach'ulef Asia, * niq-uitek el rutzil iwech. Y queri' chuka' pa rubi' ri Ajaf can tic'ulu' c'a ri rutzil iwech ri niquitek el ri kach'alal Aquila, ri Priscila, y quiche (quixin) ri kach'alal ri niquimol qui' pa cachoch† riye'. 20 Quinojel c'a ri kach'alal niquitek el rutzil iwech. Y chuka' nbij chiwe chi tiyala' rutzil iwech chi'ijujunal riq'ui jun lok'olaj tz'uban (tz'uman) chi'ij.‡

21 Riyin ri Pablo can yin c'a riyin yitz'iban el§ riq'ui nuk'a' ri rutzil iwech ri ntek el.

22 Y wi c'o c'a jun kach'alal ri ma najowan ta riche (rixin) ri Ajaf Jesucristo, xtika c'a ruc'ayewal pa ruwi'.* Ri Ajaf xa nipe yan.

23 Ri rutzil ri Ajaf Jesucristo xtic'oje' ta c'a iwuq'ui chi'iwonojel.†

24 Riyin can sibilaj wi yixinwajo' chi'iwonojel riyix, ruma konojel xa jun chic kabanon riq'ui ri Cristo Jesús. Amén.

---

‡ 16:17 1 Ts. 3.6. § 16:18 Pr. 25.13, 25; 2 Co. 7.6, 7. * 16:19 Hch. 16.6; 19.10; Ap. 1.4, 11. † 16:19 Ro. 16.5; Flm. 2. ‡ 16:20 Ro. 16.16. § 16:21 Col. 4.18; 2 Ts. 3.17. * 16:22 Mt. 25.41, 46; Ga. 1.8, 9; Jud. 14, 15. † 16:23 Ro. 16.20.

Ri C'ac'ac' Testamento pa Kach'abel

New Testament in Kaqchikel, Western Solola; cak (GT:cak:Kaqchikel)
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaqchikel

Dialect: Western

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaqchikel, Western

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

